

Mažosios ir Didžiosios Lietuvos evangelikų liuteronų lietuvių raštijos veikėjų ir kiti jubiliejai 2021 metais

1536 m. Bambaliuose, netoli Friedlando gimė **Jonas Bretkūnas**, kunigas, istorikas, vienas iš lietuvių raštijos pradininkų, išleido giesmynus (1589 m.) ir maldaknygę (1589 m.), pamokslų rinkinį Postilla (1591 m.), pirmasis išvertė į lietuvių kalbą Bibliją (1570–1590, liko neišspausdinta).

Mirė 1602 10 01 Karaliaučiuje.

Po 1566 m. Širvintoje (Pilkalnio aps.) mirė **Tomas Gedkantas**, giesmių vertėjas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, kunigavo. Viena jo išversta giesmė išspausdinta M. Mažvydo giesmyne.

Gimė apie 1525 m. Žemaitijoje, greičiausiai Varniuose.

1576 m. Ragainėje mirė **Augustinas Jomantas**, giesmių eiliuotojas, vertėjas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, kunigavo. Parašė ir išvertė giesmių ir psalmių (išsp. M. Mažvydo ir L. Zengštoko giesmynuose), buvo pradėjęs versti Bibliją.

Gimė apie 1525 m. Žemaitijoje.

1666 m. Ragainėje mirė **Jonas Hurtelijus**, giesmių eiliuotojas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, kunigavo. Buvo sudaręs giesmynėlį, iš kurio apie 30 giesmių paskelbta D. Kleino giesmyne (1666 m.).

Gimė apie 1610 m. Ragainėje.

1671 m. Karaliaučiuje gimė **Frydrichas Zigmantas Šusteris**, religinių leidinių redaktorius, giesmių eiliuotojas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, kunigavo. Redagavo N. Testamento 1701 m. leidimą, D. Kleino giesmyno 1705 m. leidimą, parašė giesmių.

Mirė 1750 01 21 Būdviečiuose (Ragainės aps.).

1671 m. Verdainėje mirė **Vilhelmas Martinis**, Rytų Prūsijos lietuvių raštijos darbuotojas, kunigas.

Gimė apie 1618 m. Klaipėdoje.

1706 m. Kretingalėje (Klaipėdos aps.) gimė **Fridrikas Vilhelmas Hakas**, leksikografas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, dėstė lietuvių kalbos seminare Halėje, kunigavo. Išleido „Lietuvių–vokiečių ir vokiečių–lietuvių kalbų žodyną“ (1730 m.) su trumpa lietuvių kalbos gramatika.

Mirė 1754 11 19 Pilkalnyje.

1736 m. Zalcburgo krašte (Austrija) gimė **Pričkus Grencas**, Mažosios Lietuvos sakytojas tarp lietuvininkų.

Mirė **1826 m.** Jurbarke (Įsruties aps.).

1766 m. Papelkiuose (Labguvos aps.) gimė **Kristupas Gotlibas Vilkis (Wilke)**, kunigas, vertėjas.

Mirė po 1832 m.

Po 1781 m. Karaliaučiuje mirė **Povilas Frydrichas Ruigys**, kalbininkas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, dėstė lietuvių kalbos seminare, ilgai gyveno Rygoje. Išleido „Lietuvių kalbos gramatikos pradmenis“ (1747 m.) vokiečių kalba.

Gimė apie 1725 m. Valtarkiemyje (Gumbinės aps.).

1786 m. Notrynuose (Įsruties aps.) gimė **Fridrichas Vilhelmas Raušingas**, ev. liuteronų kunigas. Baigęs Karaliaučiaus universitetą, mokytojavo, užrašinėjo lietuvių liaudies dainas.

Mirė **1856 m.** Enciūnuose (Stalupėnų aps.).

1821 m. Skuodo ev. liuteronų bažnyčia naujai atstatyta. Per II pasaulinį karą apdegusi, buvo suremontuota ir nuo **1957 m.** vyko pamaldos, vėliau konfiskuota ir paversta muziejumi. 1572 05 17 Žemaičių seniūnas Jonas Chodkevičius išrūpino Skuodui Magdeburgo teisių privilegiją ir kolonistams leista pasistatyti savo bažnyčią (pastatyta 1614 m.). Parapija atkurta po 1990 m. Aptarnauja kun. Saulius Varanavičius.

Apie **1826 m.** Gumbinėje gimė **Vilhelmas Leopoldas Merlekeris**, kunigas, Mažosios Lietuvos religinių raštų rengėjas.

Mirė 1887 m. Fišhauzene.

1831 m. Tauragėje mirė (palaidotas [tikriausiai] Tauragės ev. liut. kapinėse) **Jonas Gotfrydas Čėsna** (Johann Gottfried **Szczesny**), kunigas, kalbėjęs laisvai lietuviškai ir buvęs dvasiškai įtakingas kunigas. Kun. J. K. Čėsnos ir A. L. Čėsnos tėvas. 1805 12 18–1831 m. buvo Tauragės parapijos kunigas, dėl lietuvių kunigų trūkumo aptarnavęs ir [Žemaičių] Naumiesčio, Šilalės, Kelmės, Skaudvilės, Raseinių, Žvyrių bei Jurbarko filijas. Visose filijose buvo įsteigęs parapines m-las. Vedė **1806 02 13.** Žmona Vilhelminė Hasenšteinaitė (Wilhelmine Sophie Hassenstein *1784 03 23 Budviečiuose, Budwethen (nuo 1946 rus. Malomožaiskoje) †1827 06 09 Tauragėje), Piktupėnų kunigo D. Ch. Hasenšteino dukra. Dukra Elvira Čėsnaitė (Elvira Gottvertrau Szczesny *1822 11 04 Tauragėje †1906 02 09 Leciuje (Lötzen, dab. Giżycko (Lenkija))).

Gimė 1774 05 05 Napivodoje prie Neidenburgo (Prūsija, dab. Lenkija).

1836 m. Šakūnuose (Šilokarčemos aps., vėliau Pakalnės aps.) gimė **Otas Hugo Richardas Prelvicas (Prellwitz)**, kunigas, vertėjas.

Mirė 1915 08 17 Tilžėje.

1851 m. Jurbarko ev. liuteronų parapija tapo savistovi. Anot Algimanto Miškinio („Vakarų Lietuvos miestai ir miesteliai“, I knyga, 2004 m., p. 177-178), ne 1850–1852 m., o 1859–1862 m. Vokiečių g. pastatyta koplyčia. 1867–1868 m. kitoje vietoje nei buvusi evangelikų koplyčia pastatyta medinė vienbokštė bažnyčia, turinti 500 sėdimų vietų, o ne 1890–1892 m., kaip buvo skelbiama anksčiau. 1900 m. buvo pastatytas mūrinis klebonijos pastatas, o 1905 m. ir kiti ūkio trobesiai: mūriniai tvartai ir medinis kantoratas. 1947 07 08 įregistruota Jurbarko ev. parapija. 1952 m. bažnyčia uždaryta ir paversta sandėliu, vėliau – gyvenamuoju namu. Parapija atsikūrė 1989 m. 1992 02 16 pirmosios pamaldos **1991 m.** atgautoje klebonijoje. 1994 08 26 pašventintas kertinis naujos mūrinės bažnyčios akmuo, 2009 10 27 ant statomos bažnyčios bokšto (36 m) iškeltas metalinis kryžius, 2009 12 13 pirmosios pamaldos dar nebaigtoje įrengti bažnyčioje. 2013 06 23 pašventinti Lipės krašto Bažnyčios Vokietijoje dovanoti didieji vargonai. 2014 08 24 bažnyčia (K. Donelaičio g. 41) pašventinta ir pavadinta Kristijono Donelaičio vardu (arch. Kazys Kazlauskas, 12 m kryžius, sukurtas dizainerio Mindaugo Petravičiaus, altoriaus vitražą sukūrė dail. Rasa Grybaitė). Aptarnauja kun. Mindaugas Kairys.

Prieš **1856 m.** mirė **Kristijonas Endrikis Mertikaitis**, giesmių rinkėjas, vertėjas, kūrėjas, giesmynų leidėjas, lietuvių raštijos darbuotojas, sakytojas.

Gimė apie 1775 m. Nidoje (Klaipėdos aps.).

1861 m. gimė **Frydrichas Penčiukas**, kunigas, spaudos darbuotojas, vertėjas.

Mirė 1917(?) m. Mielauiuose (Labguvos aps.).

1861 m. padėtas kertinis akmuo **Alkiškių** ev. liuteronų dabartinei mūrinei bažnyčiai, kuri pašventinta 1865 m. (1829 m. kunigas Hermanas Konradas Šulcas pašventino pirmąją medinę bažnyčią). 1933 m. įforminta savarankiška parapija. Aptarnauja kun. Juozas Mišeikis.

1861 m. Vižainiuose (dab. Lenkija) mirė **Rudolfas Šrėderis (Rudolf Schroeder)**, kunigas. Studijavo teologiją Tartu u-te (1853–1857). Vikaras Marijampolėje (1857–1860), kunigas Vižainiuose (1860–1861).

Gimė 1833 04 16 Lenkijoje.

1891 m. įkurta savarankiška **Plikių** ev. liuteronų bendruomenė (pokariu įregistruota 1948 09 28); **1896 m.** pastatyta neogotikos stiliaus, vienabokštė, raudonų plytų bažnyčia. Pirmasis kunigas – Feliksas Pėteris Žemaitaitis. Aptarnauja kun. Liudvikas Fetingis.

1911 m. dab. Žemaičių Naumiestyje pradėtas leisti savaitraštis „**Svečias**“, pirmasis laikraštis Žemaitijoje po spaudos draudimo, skirtas Didžiosios Lietuvos lietuvininkams. Išėjo 184 numeriai, paskutinis – 1914 m. liepos 15 (28) d. Red. ir leid. vietos ev. liuteronų bažnyčios mokytojas (kantorius) Frydrichas Megnis (1873–1950). 2020 08 02 ant senosios klebonijos sienos pašventinta jam skirta memorialinė lenta.

1941 m. Kauno ligoninėje mirė (persipjovė venas), vokiečių kariuomenei užėmus Kauną, **Kristupas Paura**, Tilžės akto signataras, aktyvus Klaipėdos krašto visuomenės veikėjas.

Gimė 1893 01 06 Dercekliuose (Priekulės vls.).

Po 1941 m. Karaliaučiuje mirė **Mikas Otonas Gudaitis**, žurnalistas, rašytojas, visuomenininkas.

Gimė **1880 10 14** Trakininkuose (Lumpėnų vls., Tilžės aps.).

1951 m. mirė **Hermanas Dugnias (slp. Kvėtonis)**, žurnalistas, rašytojas, visuomenės veikėjas, dirbo Klaipėdoje.

Gimė 1890 01 13 Laučiuose (Gaidelių vls., Šilokarčemos aps.).

1971 m. Vokietijoje mirė **Konstantinas Heinrichas Schmidt (Šmitas)**, studijavo VDU, iki 1941 m. Kudirkos Naumiesčio kunigas. Parapija neatkurta.

Gimė 1912 m. Lietuvoje.

1991 m. ar **1990 m.** Klaipėdos šv. Jono parapijos namuose įrengta dabartinė **Klaipėdos** ev. liuteronų bažnyčia (parapija įregistruota 1955 11 29).

2021 m. sauis

1876 01 01 Bumbulvietėje (dab. Klaipėda) mirė **Jurgis Meškaitis**, mokytojas, religinių raštų vertėjas, giesmių eiluotojas. 1823 06 baigęs Karalienės mokytojų seminariją, 49 m. ir 3 mėn. mokytojavo Aukštuosiose Eisuliuose (Ragainės aps.). 1872 m. išėjo į pensiją, metus gyveno Ragainėje, o tada su žmona persikėlė pas ištekėjusią dukrą Bumbulvietėje šalia Klaipėdos. Leido kalendorių „Mažos Rytų ir Vakarų Prūsų kalendros“ (1852–1859) ir kt. [Patikslinta mirties vieta]

Gimė **1801 04 11** Kaukaruose netoli Ragainės. [Patikslinta gimimo vieta]

1906 01 01 [nustatyta tiksliai gimimo data] Svencelėje (Priekulės vls., Klaipėdos aps.) gimė **Vilius Dovilas (Wilhelm Dawils)**, Klaipėdos krašto veikėjas, akademinio jaunimo organizacijų vadovas, teisininkas, gubernatūros spaudos referentas, redaktorius.

Mirė 1934 01 28 nuo apendicito Kaune.

1941 01 01 Bakeliuose (Muldžių vls., Girdavos aps.) mirė **Vilius (Vilhelmas) Steputaitis**, teisininkas (dr. 1898 m.), Mažosios Lietuvos visuomenės ir kultūros veikėjas, Prūsijos landtago deputatas (1913–1918). Gumbinės lietuvių draugijos vienas steigėjų, jos pirmininkas (1910–1914). Komiteto K. Donelaičio paminklui Lazdynėliuose statyti pirmininkas (1914 m.). Klaipėdos krašto direktorijos pirmininkas (1921 08 06–1923 01 15).

Gimė 1868 02 29 ten pat.

1931 01 05 Antaduriuose (Molėtų vls., Utenos aps.) gimė habil. dr. **Napaleonas Kitkauskas**, architektas restauratorius, inžinierius statybininkas, kultūros ir visuomenės veikėjas, pirmasis K. Donelaičio draugijos pirmininkas (1992–2015), nacionalinės premijos laureatas (1990 m.) ir kiti apdovanojimai. Suprojektavo (be kitų darbų) K. Donelaičio memioralą Tolminkiemyje ir Lazdynėliuose (1970–1988, dab. Kaliningrado sr.), išleido kn. „Kristijono Donelaičio memorialas Tolminkiemyje“ (2002 m.), su L. Kitkauskiene.

1881 01 07 Karaliaučiuje mirė **Georgas Heinrichas Ferdinandas Nesselmannas**, vokiečių kalbininkas, tyrinėjęs lietuvių k. ir raštiją, skelbęs lietuvininkų tautosaką. Profesoriavo Karaliaučiaus universitete. Parengė lietuvių k. žodyną („Wörterbuch der Littauischen Sprache“, **1851 m.**), liaudies dainų rinkinį („Littauische Volkslieder“, 1853 m.), išleido kartu su vertimais į vokiečių k. K. Donelaičio kūrybą (1869 m.). Pirmasis pavartojo terminą „baltų kalbos“ (knygoje „Die Sprache der alten Preussen“, 1845 m.).

Gimė **1811 02 14** Fürstenau (dab. Lenkija, Elblągo vaiv.).

2001 01 07 Šakiuose įvestas ev. liuteronų kunigu buv. R. katalikų kun. (1996–2000) **Arvydas Malinauskas** (g. **1966 11 01** Raseiniuose), **2006 06 06** paskirtas **Biržų** ev. liuteronų parapijos kunigu administratoriumi. Dabar aptarnauja Kėdainius, Panevėžį, Raseinius ir Jonavą.

1776 01 09 Karvaičiuose (Kuršių nerijoje) gimė **Martynas Liudvikas (Gediminas) Rėza**, kunigas, kritikas, folkloristas, vertėjas, poetas, kariuomenės pamokslininkas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, vėliau jame profesoriavo. Paskelbė K. Donelaičio kūrybą, išleido Ezopo pasakėčių vertimų, lietuvių liaudies dainų, vokiškų eilėraščių, naujai suredaguotą Bibliją (1816 ir 1824 m.) ir kt. 2008 įsteigta L. M. Rėzos kultūros ir meno premija, skiriama už Kuršių nerijai reikšmingą, aktyvią ir kūrybingą veiklą puoselėjant etninę kultūrą ir kultūros paveldą. Paminklai M. L. Rėzai pastatyti Pervalkoje (1975, tautodailininkas E. Jonušas), Juodkrantėje (1994, skulptorius A. Sakalauskas), Karaliaučiuje (2005, skulptorius A. Sakalauskas, architektai R. Krištapavičius, M. Jamantas).

Mirė 1840 08 30 Karaliaučiuje.

1856 01 10 Marggrabovoje (Suvalkų gub.) gimė **Jonas Karolis Zembrickis (Sembritzki)**, vaistininkas, Prūsijos istorikas, daugelio istorinių darbų Reformacijos tema autorius, tautosakos rinkėjas. Nuo 1893 m. gyvendamas Klaipėdoje tyrė miesto ir krašto praeitį, dvarų, bažnyčių, organizacijų ir privačius archyvus, sutvarkė Klaipėdos miesto archyvą ir jį prižiūrėjo. Sukaupė ~3500 t. istorinės literatūros, kuri po jo mirties atiteko Klaipėdos viešajai bibliotekai. Parašė „Klaipėdos apskrities istoriją“ („Geschichte des Kreises Memel“, 1918 m., liet. 2011 m.), „Šilokarčemos apskrities istoriją“ („Geschichte des Kreises Heydekrug“, po jo mirties papildė ir 1920 m. išleido Artūras Bitėnas (Arthur Bittens), liet. 2008 m.) ir kt. Išleista daugiau kaip 150 publikacijų istorijos, etnografijos, šaltinotyros, lingvistikos klausimais.

Mirė 1919 03 08 Klaipėdoje.

1911 01 01(14) įsteigta **Sartininkų** ev. liuteronų filija (Margiškių surinkimas su moliniais maldos namais, įkurtais ūkininko Leperto rūpesčiu, veikė nuo 1846 m.), o 1935 04 21 (per Velykas) pašventinta medinė bažnyčia. Kitais metais paskubomis pristatyta varpinė (kiek siauresnė dalis su nedideliu kvadratinio bokštu, užbaigtu piramidine smaile su kryžiumi), kurioje pakabintas Gustavo Adolfo draugijos dovanotas varpas, išlietas Apoldoje 1885.XI.12, su įrašu: *Gyvuosius pamaldoms kviečiu, šaukiu, Mirusiems ramybę atilsį linkiu*. Apie 1995 m. bažnyčia apmūryta, nutinkuotos ir baltai nudažytos išorės sienos, čerpėmis uždengtas stogas, atlikti ir kiti vidaus apdailos darbai. Aptarnauja kun. Mindaugas Dikšaitis.

1791 01 15 Tilžėje mirė **Vilhelmas Regė**, giesmių eiliuotojas, vertėjas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, kunigavo. Parengė rankraštinių giesmių rinkinėlį, iš vokiečių k. išvertė didaktinį leidinį „Mokslas pamokinimo...“ (1788 m.).

Gimė **1716 03 16** Papelkiuose (Labguvos aps.).

1831 01 15 Hannoverijoje (Vokietija) gimė **Jurgis Zauerveinas (Georg Sauerwein)**, poetas, vertėjas, publicistas, poliglotas. Ilgokai gyveno Mažojoje Lietuvoje, kovojo prieš lietuvininkų germanizaciją, yra žinomos dainos „Lietuvninkai mes esam gimę“ autorius. **2011 09 23** Klaipėdoje atidengtas jo paminklas.

Mirė 1904 12 16 Christianijoje (dab. Oslas, Norvegija).

1921 01 15 Čikagoje (JAV) mirė **Jonas J. D. Razokas**, ev. liuteronų kunigas JAV, vienas iš pirmosios Ziono lietuvių evangelikų parapijos (1910 12 04) Čikagoje steigėjų. Mokėsi Springfieldo teologijos seminarijoje, išleido „Nedėdienio Mokyklų Rėdą“ su maldomis ir giesmėmis (1919 m.), leido ir redagavo mėnraštį „Pasiuntinys“, parengė katekizmą, vertė giesmes.

Gimė 1877 07 15 Batakiose (Raseinių aps.).

01 15 – Klaipėdos krašto diena, kurią LR Seimas 2006 07 19 paskelbė atmintina diena.

1906 01 18 Biržuose gimė **Erikas Leijeris**, kunigas, karo meto bei pirmasis pokario Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios senjoras ir konsistorijos pirmininkas (šias pareigas sujungė 1941 m., okupacijos sąlygomis, iš Lietuvos pasitraukus daugumai kunigų ir geriausiai išsimokslinusių parapijiečių), Sibiro kankinys. 1929 12 11 Kaune baigė Lietuvos universiteto Evangelikų teologijos fakultetą. Ordinuotas 1929 06 09 Žeimelio ev. liuteronų bažnyčioje, šioje parapijoje ir gyveno iki suėmimo (1949 12 30). Aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje, apdovanotas DLK Gedimino IV laipsnio ordinu, Šaulių žvaigžde. Pokariu atkakliai priešinosi sovietinės valdžios užmačioms uždaryti ir nusavinti bažnyčias. 1950 m. nuteistas ir ištremtas į Krasnojarsko kraštą. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, E. Leijerio alėjos vardu pavadinta gatvė šalia Žeimelio ev. liuteronų bažnyčios, miestelio ev. liuteronų kapinėse atidengtas kenotafas (kunigo palaidojimo vieta nežinoma). 2016 07 02 vyskupas Mindaugas Sabutis ir kunigas Juozas Mišeikis klebonijos parkelyje, kuriam suteiktas Eriko Leijerio vardas, pasodino jubilatų E. Leijerio ir buv. bažnyčios vargoninko, kompozitoriaus Juliaus Juzeliūno (1916–2001) garbei ąžuoliukus.

Mirė 1951 12 31 Michailovkos lageryje (Krasnojarsko kr., Rusija).

1946 01 19 Jenoje (Tiuringijos žemė, Vokietija) mirė dr. **Johanes Abromaitis** (Johannes Abromeit), Mažosios Lietuvos ir Rytprūsių floros tyrėjas, Karaliaučiaus universiteto botanikos profesorius.

Gimė 1857 02 17 Pašlaičiuose (Girėnų vls., Ragainės aps.).

1981 01 20 Šakiuose mirė **Jurgis Gavėnis**, kunigas, vienas iš tautinės Lietuvos ev. liuteronų bažnyčios propaguotojų, Sibiro tremtinys (1948–1956). VDU evangelikų studentų „Donelaičio“ draugijos pirmininkas. Lietuvių ev. liuteronų sąjungos „Pagalba“ vienas steigėjų ir centro valdybos gen. sekretorius. Įvairiu laiku aptarnavo Garliavos, Jurbarko, Sudargo, Šilutės, Kintų, Ramučių, Saugu ir kitas parapijas. Palaidotas Sudarge. Kunigo tėvai 1945 04 22 buvo ištremti į Tadžikiją, ten ir mirė.

Gimė 1909 01 13 Kalnėnuose (Jurbarko vls., Raseinių aps.).

1901 01 21 Iškonyse (Biržų vls.) gimė **Jonas Mizaras**, kunigas, pedagogas. Pasiturinčių ūkininkų sūnus, baigęs Biržų g-ją, nuo 1924 m. studijavo teologiją Edinburgo reformatų kunigų seminarijoje (Škotija), jas tęsė Lietuvos u-te (vėliau – VDU). Kasmetiniame Sinode Biržuose 1929 06 23–25 įšventintas ev. reformatų kunigu. Paskirtas antruoju Biržų kunigu, iškilmingas įvedimas (introdukcija) 1929 08 18. Vėliau kunigavo Švobiškyje, Kėdainiuose (1930), Kaune (1943 09 16 ev. liuteronų par. administratoriumi ir m-ose tikybos mokytoju), o po karo ev. liuteronų kunigu Skirsnemunėje. 1927–30 m. Biržų g-zijos tikybos mokytojas. 1931 m. muitinės inspektorius Virbalyje. 1933 Kaune dirbo buhalteriu „Pieno centre“. 1948 m. parašė *Antitarybinį memorandumą*, kuris tapo vienu ryškiausių lietuvių tautos neginkluoto pasipriešinimo pavyzdžių. Už jo parašytą ir platinamą memorandumą Maskvos Ypatingasis pasitarimas jį nuteisė 10 metų lagerio.

Mirė **1951 06 25** lageryje, iškentęs dvejus su puse metų, (Irkutsko sritis, Rusija), o jo amžinojo poilsio vietą užliejo Bratsko HE užtvankos vandenys.

1886 01 23 Klaipėdoje gimė **Martynas Lacytis**, visuomenės veikėjas, chorvedys, muzikos mokytojas, vargonininkas. Baigęs Klaipėdos mokytojų seminariją, mokytojavo pradžios mokyklose, dėstė muziką Klaipėdos lietuvių gimnazijoje, 1920–1923 m. vadovavo Klaipėdos chorui „Aida“, lietuvių bažnytiniam chorui, „Santaros“ draugijos skyrių chorams. Karo pabaigoje pasitraukė į Vokietiją, 1945–1949 m. buvo Viurcburgo ir Hanau lietuvių gimnazijų muzikos ir anglų k. mokytojas, Mažosios Lietuvos tarybos narys. 1949 m. persikėlė į JAV, atgaivino Ziono lietuvių ev. liuteronų parapijos chorą, 1951 m. organizavo „Tėviškės“ parapijos chorą, jam vadovavo.

Mirė 1978 01 06 Wilmette (Iliojaus valstija, JAV).

1846 01 24 Kretingalėje (ten ir palaidotas šalia žmonos) mirė **Johanas Gotfrydas Cygleris** (Johann Gottfried **Ziegler**), ev. liuteronų kunigas. 1776 04 17 įstojo į Karaliaučiaus u-tą. Nuo 1785 02 07 subrektorius Frydricho m-loje ir precentorius Gumbinėje, 1788 04 18 *in Schloß* (vieta neaiški,

tikriausiai Pilies bažnyčia Karaliaučiuje) įšventintas kunigu. 1788 04 18–1846 01 24 kunigas Kretingalėje. Nuo 1831 m. Klaipėdos bažn. aps. superintendentas, nuo 1844 04 24 konsistorijos narys. 1835 04 18 šventė 50-mečio jubiliejų (gal savo veiklos?). Vedė Priekulėje 1788 04 26. Žmona Katryna Šarlotė Šimelpenigytė (Catharina Charlotte Schimmelpfennig *1759 01 05 Priekulėje †1842 12 02 Jociškiuose), Priekulės kunigo Martyno Šimelpenigio (Martin Schimmelpfennig *1706 10 15 Piktupėnuose †1778 10 17 Priekulėje), dukra. Jos I vyras Priekulės parapijos adjunktas (kunigo pavaduotojas, 1774–1778) Vilhelmas Vitikas (Wilhelmus Wittichius *1745 08 09 Šilokarčemoje †1778 07 16 Priekulėje), sutuokti 1775 02 23 Priekulėje. Po Teodoro Zudnachovijaus (1728–1801) mirties 1802 07 06 Jociškių dvarą už 8000 talerių pirko J. G. Cygleris, kuris Cyglerių šeimai priklausė iki 1900 (po II pasaul. karo visiškai sunaikintas). Trys sūnus, iš jų 2 kunigai Johanas Vilhelmas Augustas ir Karolis Eduardas.

Gimė **1758 05 10** Vėluvoje.

2011 01 27 įregistruotos **Priekulės** ev. liuteronų parapijos **konfesinės Elniškės kapinės**.

1916 01 30 Žalgiriuose (Rusnės vls., Šilokarčemos aps.) gimė **Zigfrydas Ludžuvaitis** (Siegfried Gerhard Ludzuweit), mokytojas, kultūros tyrinėtojas. Po karo įsikūrė Vokietijoje, aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, ne kartą viešėjo Šilutėje, rūpinosi rašytojo H. Zudermano paminklo atstatymu.

Mirė 1998 m. Hanoveryje (Vokietija).

Jo brolis dvynys **Gerhardas Ludžuvaitis** (Gerhard Siegfried Ludzuweit), žuvo fronte prie Maskvos 1942 07 07 (palaidotas Kortricoje).

2021 m. vasaris

1961 02 02 [nustatyta mirimo data] mirė Oberlangenrote (Oberlangenroth, Vokietija), tikriausiai ten ir palaidotas, **Dovydas Jurkaitis** (David Jurkat), misionierius, kunigas. Augo surinkimininkų šeimoje. Tėvų skatinamas 1903 m. įstojo į Pasiuntinystės seminariją Berlyne. Ją baigęs, 1909 m. išsiųstas į Pietų Afriką, *Kimberley* deimantų kasyklą, kaip *Berlyno misionierių d-jos* (Draugija evangelikų misijoms stambeldžių tarpe remti (vok. *Berliner Missionswerk Gesellschaft zur Beförderung der evangelischen Missionen unter den Heiden*) misionierius (M. Lietuvoje vadintos tiesiog *Wangemanno misionierių d-ja*, *Wangemanno misija*, *Wangemanno pasiuntinystės draugystė* pagal ilgamečio jos direktoriaus pavardę). Išmoko vietos kalbą, išlaikė antruosius teol. egzaminus ir 1912 01 28 ordinuotas kunigu. Vadovavo kelioms pasiuntinystės stotims, steigė m-las, rūpinosi žmonių sanitariniu švietimu. Prasidėjęs I pasaul. karui iš Pietų Afrikos kaip Vokietijos pilietis buvo išsiųstas. D. Jurkaitis 1916 07–1918 08 kunigavo (valdytojas) Natkiškiuose, 1918 08–1919 06 – Žukuose, 1919–25 m. – Jurbarke, nuo 1920 m. pab. buvo Jurbarke prog-jos tikybos mokytojas. Jurbarke 1922 09 01–1924 m. leido atgaivintą ev. liuteronų žrn. *Svečias* (spausdintas E. Jagomasto spaustuvelyje Tilžėje). Buvo konservatyvių pažiūrų, neretai konfliktavo su kun. V. Gaigalaičio vadovaujama Lietuvos ev. liuteronų Konsistorija. Su Skuodo kun. M. Bordeliumi įsteigė *Tikrojo evangelinio tikėjimo* d-ją. Įregistravęs ją teisme, pamaldas rengė Palangoje 1928 m. įrengtuose maldos namuose. Žemaičių Naumiesčio bendruomenė 1925 m. D. Jurkaitį išsirinko kunigu. 1933 12 01 persikėlė į Priekulės parapiją antruoju kunigu. 1934 10 01–1944 10 kunigavo Vyžiuose. Artėjant frontui, pasitraukė į Vokietiją. Kunigavo Laigyčiuose (Groß Legitten, nuo 1946 m. rus. Mordovskoje, Turgenevo, Labguvos aps.) 1944–1945 m., po 1945 m. trumpai Kence (Vakarų Pomeranijoje, Kenz Mecklenburg-Westpommern), 1947 01 01 išėjo į pensiją ir persikėlė į See (Post Fölschnitz, Oberfranken), vėliau pas sūnų į Oberlangenrotą, Kulmbacho kraštą (Oberlangenroth, Kr. Kulmbach). Kartu su kitais kunigais kun. D. Jurkaitis aptarnavo 1946–1956 Hanoveryje (Hannover) veikusią liuteronų ev. liuteronų parapiją. Žmona Elisabeth Biensfeld †po 1961 02 01. Sūnus Ernstas Jurkaitis (Ernst Jurkat *apie 1919 †2011 08 01), kun. (1959 m.) Neuse (Neuses) (netoli Würzburg), kitas sūnus ir dukra Elzbieta Jurkaitytė (Elsbeth Jurkat *1921 03 09 †2005 10 14), mokytoja.

Gimė 1879 09 22 Naujuosiuose Argininkuose (nuo 1946 m. rus. Novokolchoznoje, Tilžės, nuo 1946 m. rus. Sovetsk, Kaliningrado sr., aps.).

1926 02 04 Skuldainiuose (Sauseninkų vls., Pakalnės aps.) mirė **Mikelis Reidys**, Mažosios Lietuvos veikėjas, Tilžės akto signataras, ūkininkas ir malūnininkas iš Kaukėnų.

Gimė 1859 08 18 ten pat.

2001 02 04 Alkiškiuose mirė **Edvinas Švageris**, **1976 05 30** Alkiškių ev. bažnyčioje įšventintas kunigu diakonu Būtingės parapijai, 1980 04 13 Alkiškių bažnyčioje – kunigu. Aptarnavo dar ir kitas latviškas – Žeimelio, Skuodo, Biržų – par., Mažeikių bei Šiaulių tikinčiųjų grupes. Palaidotas šalia bažnyčios. LELB Konsistorijos narys (1983–1990).

Gimė 1912 01 23 Alkiškiuose.

1871 02 08 Tirzos vls. prie Gulbenės (Latvija) gimė **Andrievs Niedra**, kultūros ir politikos veikėjas, mokytojas, rašytojas, kunigas. 1899 m. baigęs Dorpato (Tartu) universitetą, tarnavo parapijose Latvijoje. 1919 05 10–1919 06 26 (ar 07 03) vadovavo provokiškai Latvijos laikinajai vyriausybei. Šiai žlugus, gyveno Klaipėdos krašte, vėliau išvyko į Lenkijos okupuotą Vilnių, 1919–1924 m. buvo Vilniaus ev. liuteronų parapijos kunigas. 1924 m. grįžus į Latviją, nuteistas trejiems metams kalėjimo, 1925 m. amnestuotas, tačiau ištremtas į Prūsiją, kunigavo Susimilkiuose (1926–1927) ir mokytojavo Christburge Rytprūsioose, prasidėjus karui, 1942 m. grįžo į tėvynę.

Mirė 1942 09 25 Rygoje.

1756 02 13 Nemerkiemyje (Gumbinės aps.) gimė **Kristupas Danielius Hasenšteinas**, kunigas, lietuvių raštijos darbuotojas. Studijavo Karaliaučiaus universitete.

Mirė **1821 12 17** Piktupėnuose (Tilžės aps.).

1546 02 14 Martyno Liuterio paskutinis pamokslas, pasakytas jo tėviškėje, Eislebene (Vokietija).

1811 02 14 Fürstenau (dab. Lenkija, Elblągo vaiv.) gimė **Georgas Heinrichas Ferdinandas Nesselmannas**, vokiečių kalbininkas, Karaliaučiaus universiteto profesorius, tyrinėjęs lietuvių k. ir raštiją, skelbęs lietuvininkų tautosaką.

Mirė **1881 01 07** Karaliaučiuje.

1546 02 18 Eislebene (Vokietija) mirė **Martynas Liuteris**, Bažnyčios reformatorius, visuomenės ir kultūros veikėjas, giesmių „Krikščionys, džiaukimės didžiai“, „Štai iš dangaus aš ateinu“, „O, mūsų Tėve Danguje“, „Tvirkčiausia apsaugos pilis“ ir kt. autorius. Palaidotas Vitenbergo pilies bažnyčios kriptoje.

Gimė 1483 11 10 Eislebene (Vokietija).

1876 02 18 Įsrutyje gimė **Maksas Lauriškus**, lietuvių kilmės vokiečių kompozitorius, pianistas, pedagogas.

Mirė 1929 11 17 Berlyne.

1821 02 19 Meiningene (Vokietija) gimė **Augustas Šleicheris (Schleicher)**, vokiečių kalbininkas indoeuropeistas ir lituanistas, parašęs pirmą mokslinę lietuvių kalbos gramatiką („Litauische Grammatik“, 1856 m.), parengęs K. Donelaičio „Metų“ leidimą (1865 m.). Profesoriavo Prahos ir Jenos universitetuose.

Mirė 1868 12 06 Jenoje (Vokietija).

1511 02 22 Georgui Talaičiui buvo išduotas leidimas šile prie Šyšos įkurti karčemą, tai **Šilutės** (iki 1923 m. **Šilokarčema**) pirmasis paminėjimas.

1881 02 24 Klaipėdoje mirė **Karolis Rudolfas Jakobis**, kunigas, pedagogas, kalbininkas, pirmasis Lietuvių literatūrinės draugijos pirmininkas.

Gimė 1817 02 14 Tilžėje.

1931 02 25 Pašventinyje (Jurbarko vls.) gimė prof. habil. dr. **Arnoldas Piročkinas**, kalbininkas, keleto vadovėlių autorius, paskelbęs daug straipsnių apie Mažąją Lietuvą.

Mirė 2020 09 15 Vilniuje (urna su palaikais palaidota 18 d. Jurbarko ev. liuteronų kapinėse šalia žmonos).

1961 02 25 Kaune gimė **Saulius Juozaitis**, 1993 10 31 įvestas diakono tarnystei Kėdainių parapijoje, 1995 04 17 išventintas kunigu diakonu, 1998 07 26 Kaune ordinuotas kunigu. Tarnavo Kėdainių, Panevėžio, Biržų, Čikagos „Tėviškės“ parapijose. 1992 m. aktyviai dalyvavo steigiant LELB Jaunimo centrą. 1995–2005 m. buvo LELB Konsistorijos narys. 2003 04 25 mirus vysk. Jonui Kalvanui jaunesniajam, būdamas Konsistorijos prezidiumo narys, kartu su kun. Darium Petkūnu iki naujo vyskupo rinkimų laikinai vadovavo LELB. 2004 04 24 vyskupo rinkimų antrame ture kun. S. Juozaitis, surinkęs 39 iš 87 balsų, nusileido kun. Mindaugui Sabučiu (44 balsai). Aptarnauja Kauno parapiją.

1621 02 28 Karaliaučiuje mirė **Lozorius Zengštokas (Sengstock)**, ev. liuteronų kunigas Rusnėje, Klaipėdoje, Karaliaučiuje, religinių raštų redaktorius ir leidėjas. 1912 m. Karaliaučiuje išleido savo sudarytą giesmyną „Giesmės krikščioniškos ir duchauniškos“.

Gimė 1562 11 06 Lübecke (Vokietija).

2021 m. kovas

1916 03 01 Kleweje (prie Duisburgo Vokietijoje) mirė **Martynas Banšėrius**, prozininkas, dramaturgas, poetas; lietuviška kūryba liko neišleista.

Gimė 1892 11 12 Drevernoje (Priekulės vls., Klaipėdos aps.).

1916 03 01 Lėbartuose (Dovilų vls., Klaipėdos aps.) gimė **Hansas Janužys**, pedagogas, Klaipėdos krašto visuomenės veikėjas.

Mirė 2000 m. Venesueloje.

1741 03 02 Rusnėje mirė **Jonas Jokūbas Šperberis (Sperber)**, religinių darbų redaktorius, vertėjas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, mokytojavo, kunigavo. Tikrino J. H. Lysiaus katekizmo (1722 m.) vertimą, išvertė dalį Biblijos (1735 m.), giesmės „Su Kristum sandorą darau“ autorius.

Gimė 1679 05 06 Tilžėje.

1771 03 08 Kraupiške (Ragainės aps.) mirė **Bernardas Andersonas**, giesmių vertėjas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, mokytojavo, kunigavo. Dvi giesmes apie 1770 m. išspausdino atskiru leidiniu.

Gimė 1724 10 25 Angerburge (Unguroje, Gumbinės aps.).

1971 03 08 Kaune mirė **Vilhelmas Žanas Burkevičius**, LELB Garbės senjoras, mokytojas, teisininkas, spaudos darbuotojas, bibliofilas, 1952 08 09 Tauragėje išventintas kunigu, LELB Konsistorijos pirmininkas ir senjoras (1955–1970). Parašė kn. „Lietuvos mokykla prieš Didįjį karą“ (1938 m.), „Iš mūsų kovų dėl Lietuvos mokyklų, 1863–1915“ (1939 m.) ir kt. Parengė LELB statutą (1955 m.), redagavo 8 ev. kalendorių laidas (1956–1960, 1968–1970), sudarė (su kt.) „Maldų ir giesmių knygelę“ (1957 m.). Užmezgė ryšius su PLS – LELB tapo jos nare 1968 06 18. Paskelbė darbų civilinės teisės klausimais, periodinėje spaudoje – str. iš kultūrinio gyvenimo. Palaidotas Mažeikių ev. liuteronų kapinėse.

Gimė **1885 12 06** Miltikiuose (Jaunaucės vls., Tukumo aps., dab. Latvija).

1786 03 11 Bernsteinbruche (dab. Klaipėdos dalis) gimė **Ernstas Vilhelmas Berbomas (Beerbohm)**, lietuvių liaudies dainų ir kalbinės medžiagos rinkėjas, lietuvių kalbos žinovas, dvarininkas; tapė paveikslus, rašė eiles, žvejybos inspektorius (1841–1843), 1843 m. paskirtas Kuršių marių ir visų jų intakų vyr. inspektoriumi, sukūrė kiekvienam kaimui laivų atpažinimo ženklus – vėtrunges.

Mirė 1865 02 20 Muizėje (Kintų vls., Šilokarčemos aps.).

1831 03 11 Įsrutyje gimė **Ernstas Vichertas** (Ernst Alexander August George Wichert), teisininkas (dirbo teisėju Priekulėje, Karaliaučiuje ir kt.), vokiečių rašytojas, dramaturgas, parašęs kūrinių ir Mažosios Lietuvos tematika.

Mirė 1902 01 21 Berlyne.

2001 03 11 Bensheime (Vokietija, kur palaidotas 03 15) mirė **Martynas Klumbys** (Martin Andreas **Klumbies**), ev. liuteronų kunigas, bažnyčios ir visuomenės veikėjas. 1940 09 03 paimtas į Vokietijos kariuomenę, prie Vitebsko sunkiai sužeistas. Per II pasaulinį karą ir po jo sovietų kalintas. Grįžęs Klaipėdos krašte organizavo chorus, surinkimus. 1947 12 07 suteiktas sakytojo vardas. 1950 04 26 Tauragėje išrinktas į Konsistoriją – reikalų vedėju. 1951 06 10 Vanagų bažnyčioje išventintas kunigu diakonu, 1951 06 17 Ramučių bažnyčioje – introdukcija. Pamaldas laikė Vyžiuose, Rukuose, Saugose, Nidoje, Kintuose, Šilutėje, Ramučiuose ir kt. 1955 m. kilus bažnytiniam ginčui palaikė Klaipėdos krašto tikinčiuosius. 1959 12 06 paskutinės jo pamaldos Ramučiuose. 1959 12 10 su šeima atvyko į VFR, kur tęsė kunigo darbą Reichenbache/Odenwalde (nuo 1960 01 22), kaip rašoma „Svetyje“ (1977 m. Nr. 3-4) gyveno Bensheime ir aptarnauja Balkhauseno par. ligoninę Jugenheime ir 4 senelių prieglaudas. Period. leidinyje „Memeler Dampfboot“ 1962 m. išspausdino prisiminimų. Per Wetzlar ir Monte Carlo radijo siųstuvą siuntė oro bangomis pamokslus ir Evangelijos pranešimus liet. k. į Lietuvą. 1993 m. Klaipėdoje išleido prisiminimų 110 psl. knygą „Aš vislab galiu per tą, kurs mane galinčiu daro“, 1998 m. Ostfilderne prisiminimų kn. „Erweckung und Kirchenkampf“ („Prisikėlimas ir bžn. kova“). 1951 11 10 Saugų bažnyčioje susituokė su diakono Adomo Kybelkos dukterimi Ema (vargonininke), susilaukė 5 vaikų.

Gimė 1913 11 11 Diegliuose (Agluonėnų vls., Klaipėdos aps.).

1711 03 12 Įsrutyje mirė **Jokūbas Perkūnas** jaunesnysis, Įsručio vyskupas, sudaręs lietuvių patarlių rinkinį ir lietuvių–vokiečių kalbų žodyną, kurių rankraščiai neišliko. Studijavo Karaliaučiaus universitete, kunigavo.

Gimė 1665 03 03 Išdaguose (Gumbinės aps.).

1786 03 12 Viliūnuose (Pilkalnio aps.) gimė **Gotfrydas Lebrencas Ostermejeris**, vertėjas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, mokytojavo, kunigavo. Išvertė K. Neiso „Evangelikų mišknygų“ (1856 m.) pamokslus.

Mirė 1855 04 03 Bildviečiuose (Stalupėnų aps.).

1986 03 12 Celle ligoninėje mirė (palaidotas Wietze miestelio miško kapinėse (VFR)) kunigas, filos. m. dr. (1943 m. Karaliaučiuje) **Gustavas Vagneris**. 1928 m. baigęs Rygiškių Jono gimnaziją Marijampolėje įstojo į Lietuvos universitetą. 1933 m. baigęs VDU Evangelikų teologijos fakultetą (studijavo ir humanitarinius mokslus), kunigo padėjėjo pareigas ėjo Kaune, Marijampolėje, Virbalyje, Žeimelyje, Pakruojyje. 1934 m. kelis mėnesius tarnavo kariuomenėje. 1935 m. Šiauliuose latvių

sinodo buvo ordinuotas vikaru. Pagėgių Donelaičio gimnazijos tikybos mokytojas (1935–1939), retkarčiais sekmadieniais aptarnavo Žem. Naumiesčio, po Klaipėdos krašto aneksijos 1939 Raseinių liuteronus. 1940 m. Vilniaus universitete baigė germanistikos studijas. 1941 m. persikėlęs į Vokietiją kunigavo repatrijantų stovyklose, nuo 1945 m. gruodžio pabaigos iki 1973 m. (iki pensijos) kunigavo Hagene/Westfalijoje. Būdamas pensininku rašė mokslinius ir istorinius darbus apie Lietuvos ev. liuteronų Bažnyčią kn. „Kirche im Osten“, bendradarbiavo Lietuvos vokiečių laikraštyje „Die Raute“ – „Rūta“, palaikė glaudžius ryšius su ev. liuteronų ir reformatų Bažnyčių vadovybe iševijoje ir Lietuvoje. Kelis kartus kaip turistas lankėsi Lietuvoje, susitiko su studijų draugais Vilniuje.

Gimė 1907 09 02 Mickuose (Griškabūdžio vls., Šakių aps.).

2006 03 12 įvestas diakonu Priekulės ev. liuteronų bažnyčioje **Ričardas Dokšas** (g. 1967 03 10 Klaipėdoje) 2008 05 31 Vilniuje ordinuotas kunigu ir įvestas antruoju parapijos dvasininku. Nuo 2009 m. spalio ir Polocko (Baltarusija) šv. apaštalų Petro ir Pauliaus ev. liut. parapijos klebonas. 2011 06 25 ir 2017 07 15 išrinktas LELB Konsistorijos nariu.

1741 03 13 Klaipėdoje mirė **Jonas Arnoldas Paulis**, mokytojas, vienas iš J. H. Lysiaus katekizmo (1722 m.) vertimo tikrintojų, apie prūsų kalbą paskelbė studiją (1732 m.), teologas, Klaipėdos superintendantas.

Gimė 1682 02 21 Johannisburge (Rytprūsiai).

1911 03 15 St. Luise (St. Louis, Ill., JAV) mirė **Martynas Keturakaitis** (Martin **Keturakat**), kunigas, spaudos darbuotojas. Teol. mokslus baigė 1878 m. vasarą Reino (Rhein) misijos Barmeno seminarijoje (Vokietija). Ordinuotas kunigu 1878 m., bet dėl lėšų stokos į misijas Amerikoje dirbti neišvyko. Apie 2 metus keliavo po M. Lietuvą propaguodamas misijų veiklą, rinkdamas joms aukas. Lietuviniams užkliuvo, kad jis plaukų sklastymą ne ant vidurio galvos, kaip visi surinkimininkai, bet ant vienos pusės nešiojo. Išlaikęs vieną teologijos egzaminą Kuršo konsistorijoje Mintaujoje (Mitava, dab. Jelgava, Latvija) M. Keturakaitis buvo paskirtas Kretingos kunigu. Tam privalėjo priimti Rusijos pilietybę. 1880 11–1883 m. buvo Kretingos, 1883–1892 m. – Tauragės ev. liuteronų parapijos klebonas, aptarnavo ir Batakių (bažn. pašv. 1885 10 27), Jurbarko, Kelmės, Margiškių (Sartininkų), [Žem.] Naumiesčio (paskutinis krikštas 1892 12 20), Raseinių, Skaudvilės, Šilalės bei Žvyrių (Skirsnemunės) parapijas (filijas). Buvo labai geras pamokslininkas, labdarybės veikėjas, liet. švietėjas. Bendradarbiavo su H. Holco (Hölz) ir M. Šerniaus leidykla Klaipėdoje, rengė spaudai knygas (Dž. Baniano *Krikščionies kelionė...*, 1878 m.; M. K. peržiūrėjo ir papildė giesmyną *Visokios naujos giesmės...*, 1879 m., o gal sakytojas Mikelis Kybelka?; koregavo ir paaiškinimus paveikslams parašė J. Arnto *Rojaus darželiui...*, 1879 m. ir kt.). M. Lietuvoje, susitaręs su rusų sienos sargybiniais, prikraudavo didelį vežimą ir atveždavo į D. Lietuvą draudžiamosios spaudos (ne tik evangelikų tikybos, bet ir kat. knygų, pasaulietinės lit-ros). Nuo 1888 m. savo parapijose steigė slaptas m-las. Rūpinosi ev. liuteronų liet. knygų legalizavimu – tikriausiai jo paraginti parapijiečiai M. Juozepaitis ir J. Jurgutaitis 1891 11 24 parašė Raseinių apskrities *ispravnikui*, pats 1891 12 24 prašė Kauno gubernatoriaus. Tauragės muitinė ėmė sulaikyti jam adresuotus knygų siuntinius, kuriuose rasdavo ir lietuviškų knygų. 1892 m. susektas (per kratą jo namuose rastos 5 liet. knygos lotynišku ir gotišku raidynais) ir pašalintas iš pareigų (caro 1892 09 29 paliepimu jam uždrausta gyventi Vilniaus, Kauno ir Gardino gub.), paspruko į M. Lietuvą. Trumpai gyveno Jelgavoje, gal Kurše ieškojo kunigo vietos. Nuvykęs į Sankt Peterburgą (lankėsi trejuose caro rūmuose) prašyti leidimo gyventi D. Lietuvoje, suimtas ir 1895 m. be šeimos ištremtas į Kaukazą, Turkijos bei Irano pasienyje. Ten dirbo mažos Alexandershilfo netoli Tbilisio (Tiflis) ev. liuteronų parapijos (65 šeimos, be algos) kunigu. 1896 01 10 parašė eiliuotą laišką M. K. (tikriausiai Mikeliui Kybelkai) „Ak mylims brolau Kristuje!..“ (51 ketureilių posmelis), kurį išspausdino *Keleivis* (1896 02 25) Priekulėje. 1897 m. per Turkiją pabėgo iš tremties į M. Lietuvą. 1897 m. liepos pr. kaip Rusijos valdinys su šeima iš Elbingo išvyko į JAV. Iš Hamburgo plaukė garlaiviu „Fürst Bismarck“ kartu su 5000 keleivių ir liepos 16 d. pasiekė Amerikos krantus. Apsigyveno Čikagoje (Chicago, Ill.). Per dvejus metus Amerikoje nukeliavo 20 000 mylių, aplankė 25 miestus, kur rado lietuvių liuteronų. 1898 04 20 apsigyveno Kolinsvilyje (Collinsville, Ilinojaus v-ja), pradėjo organizuoti pirmąją JAV lietuvių ev. liut. parapiją, kuri dėl nesutarimų su kunigu iširo. 1898 m. persikėlė į Filadelfiją (Philadelphia, Pensilvanijos v-ja). Čia įsteigė vokiškai-lietuvišką ev. liuteronų parapiją [VLE ir kitur rašoma įsteigimo data 1897 m. klaidinga – A. Ž.]. 1899 03 05 išventino pirmąją JAV lietuvišką liut. bažnyčią, tačiau lietuviams susiginčijus su vokiečiais, parapija pairė, o jos turtą pasilaikė (atpirko) vokiečiai. Palikęs Filadelfiją M. Keturakaitis ėmė kunigauti vokiškoje parapijoje Eitzene (Eitzen, Minn.). Kolinsviliškiams vėl sumanius steigti parapiją, pakviestas M. Keturakaitis, kuris 1900–1911 dirbo Kolinsvilyje; padėjo steigti lietuvišką [pavadinime to žodžio nėra – A. Ž.] ev. liuteronų Jeruzalės parapiją, 1903 m. pastatyti bažnyčią (pašv. 1903 10 25), 1904 m. įsteigta savišalpos d-ja *Evangeliška liuteriška draugystė*. 1903–1910 m. telkė liet. evangelikus

Sent Luiso (St. Louis, Misurio v-ja), įsteigė par. 1903 m., ir Čikagos (Chicago, Iliojaus v-ja) miestuose, padėjo (kartu su kun. P. Drignaičiu) organizuoti Čikagos *Ziono* parapiją 1910 12 04. Veikė Viskonsino (Wisconsin) liuteronų sinode (Misūrio, Missouri Sinodo grupėje). Platino *Sandoros M.* Lietuvoje leistą laikr. *Pagalba*. Bendradarbiavo *Konservatyvų draugystės laiške, Lietuviškoje ceitungoje*. Skaitė paskaitas liet. emigrantams. Žmona Anna Clashen. Gimė 5 vaikai (Martin, Neomai, Wilhelm D., Lydia (vyras – kun. Henry Ziemer, St. Louis), Hannah). Našlė po vyro mirties persikėlė gyventi pas dukrą Neomai Milvaukyje (Milwaukee). Sūnus Martynas, baigęs Konkordijos (Concordia) Springfielde (Springfield, IL.) misionierių seminariją, 1912–1921 m. buvo Ziono ev. liuteronų parapijos klebonas (ir tos bažnyčios statytojas 1915 m.) Zeelande, Šiaurės Dakotoje (N. D.). Po kun. M. Keturakaičio mirties Kolinsvilio lietuviškos ev. parapijos kunigu 1911–1913 m. buvo jo sūnus Vilius (*1886 09 03 Tauragėje †1965 m.). Mokėsi Nortvesterno kolegijoje Vattertaune (Northwestern College at Watertown, Wis.), baigęs Konkordijos (Concordia) Springfielde (Springfield, IL.) misionierių seminariją, 1909 06 Kolinsvilyje išventintas kunigu. Čia 1910 06 09 susituokė su Marie Mueller (šeima taipogi susilauks penkių vaikų). 1945 m. išėjo į pensiją. 20 a. pab. Martyno vaikaitis, Viliaus sūnus dr. Čarlis Vilius Keturakaitis (*1922 06 01 Menomonie (Viskonsino valstija) †2013 10 11 Charles William Keturakat), išventintas kunigu 1947 m., kunigavo įvairiose ev. liuteronų parapijose, nuo 1978 m. – Eskondide (Escondido, Kalifornijos v-ja), 1993 m. su žmona Rūta (Ruth Meta Ella *1924 09 16 †2013 07 10) lankėsi Lietuvoje (05 16 sakė pamokslą Tauragėje, 05 18 laikė pamaldas Vilniuje). Kun. M. Keturakaitis liko neįvertintas kaip knygnešys (gal dėl to, kad buvo „prūsų kunigas“), nors gabendavo į D. Lietuvą itin daug draudžiamųjų liet. knygų.

Mirė nuo širdies smūgio, eidamas St. Luise mieste į svečius pas kun. Šmitą (Schmidt), jo klebonijos priebutyje. Kun. M. Keturakaitis kovo 19 d. iškilmingai palaidotas Kolinsvilio kapinėse.

Gimė 1848 06 ?? Jurbarke (nuo 1946 rus. Majovka, Įsručius, nuo 1946 rus. Černiachovsk, Kaliningrado sr., aps.).

1716 03 16 Papelkiuose (Labguvos aps.) gimė **Vilhelmas Regė**, giesmių eiliuotojas, vertėjas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, kunigavo. Parengė rankraštinių giesmių rinkinėlį, iš vokiečių k. išvertė didaktinį leidinį „Mokslas pamokinimo...“ (1788 m.).

Mirė **1791 01 15** Tilžėje.

2011 03 18 Berlyne mirė pedagogas, choro dirigentas Klaipėdos krašte ir išeivijoje **Jurgis Lampsatis**. Palaidotas Čikagos Tautinėse lietuvių kapinėse.

Gimė 1912 02 03 Mozūriškiuose (Trušelių vls., Klaipėdos aps.).

1761 03 19 Kretingalėje (Klaipėdos aps.) mirė **Gabrielius Engelis**, J. H. Lysiaus katekizmo (1722 m.) vertimo į lietuvių k. redaktorius ir išleidėjas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, kunigavo.

Gimė 1665 03 05 Tilžėje.

1986 03 19 Tauragėje gimė kunigas **Karolis Skausmenis**, 2009 09 20 Tauragėje įvestas diakono tarnystei, 2013 08 31 Batakių ev. liuteronų bažnyčioje išventintas kunigu. Aptarnauja Batakus.

1916 03 22 Kavoliuose (Meišlaukių vls., Pagėgių aps.) gimė **Helmutas Ramonaitis**, miškininkas, visuomenės veikėjas, įkūręs pirmąjį Klaipėdos krašte Kavolių jaunųjų ūkininkų ratelį.

Mirė 1985 07 22 Vilniuje.

1781 03 26 Karvaičiuose (Kuršių nerijoje, Klaipėdos aps.) mirė **Dovydas Gotfrydas Zudnachovijus**, giesmių eiliuotojas, vertėjas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, mokytojavo, kunigavo. Apie 1780 m. išleido giesmių rinkinėlį, vertė Prūsijos valdžios įsakus.

Gimė 1737 m. Jociškiuose (Kintų vls., Šilokarčemos aps.).

1686 03 27 Karaliaučiuje gimė **Jonas Jokūbas Kvantas (Quandt)**, vyskupas, Karaliaučiaus universiteto profesorius, raštijos darbuotojas, oficialaus giesmyno (1732 m.) ir Biblijos (1735 ir 1755 m.) leidimo organizatorius, todėl giesmynas ir Biblija buvo vadinami jo vardu.

Mirė 1772 01 17 ten pat.

1961 03 29–30 prieš pat Velykas dviem traktoriais Biržų ev. liuteronų bažnyčios (architektūros paminklo) mūras nugriautas iki pamatų pagal vietos valdžios 1957 12 21 sprendimą. 1853 m. pastatyta bažnyčia (250 sėdimų vietų) pašventinta 1895 08 20. Per II pasaulinį karą 1944 m. dėl gaisro netekusios stogo bažnyčios neleista remontuoti. Klebonija pastatyta 1865 m. ir išsilaukė iki II pasaulinio karo. Pagal 1636 11 23 fundaciją pastatyta pirmoji bažnyčia (sudegė 1667 03 30). Klebonija (1865 m.) išsilaukė iki II pasaulinio karo. Parapija veikė visą sovietinės okupacijos laikotarpį, pamaldos laikytos parapijiečių namuose, o taip pat ev. reformatų bažnyčioje. Nuo 1993 m. negausi bendruomenė meldžiasi bažnyčiai 1995 m. pritaikytame istoriniame parapijos pastate (Kilučių g. 5). 2013 09 29 šie maldos namai po rekonstrukcijos naujai pašventinti. Ateityje planuojama atstatyti istorinę bažnyčią miesto centre. Aptarnauja kun. Juozas Mišeikis.

1941 03 30 Klaipėdoje mirė **Kristupas Lekšas**, ūkininkas ir verslininkas, Maž. Lietuvos visuomenės ir politikos veikėjas, 1920 03 20 kooptuotas į Lietuvos Valstybės Tarybą, poetas (slapyvardis *Vieversėlis*), giesmių autorius, giesmynų sudarytojas. Palaidotas Laugalių kapinėse (Katyčių vls.).

Gimė 1872 08 31 Striluose (Žemaitkiemių vls., Tilžės aps.).

1926 03 31 Kretingoje staiga mirė (palaidotas ten pat evangelikų kapinėse 04 06) **Karlas Josephis** (Karl Friedrich Wilhelm **Josephi**), kunigas. Baigė Dorpato (Tartu) u-tą. Išventintas kunigu 1907 01 14/27. Kunigavo Latvijoje, Kretingoje (1908–1926), aptarnavo ir Jurbarką (1911–1915) bei Žvyrius (1911–1916 05). Parašė kn. apie Kretingos ev. liuteronų parapiją, išsp. 1964 m. (Josephi, Karl: *Die kirchliche Selbstbesteuerung der Evangelisch-Lutherischen Gemeinde zu Krottingen in Litauen. Eine Untersuchung über ihr Entstehen, Wesen und Recht*. Göttingen: Der Göttinger Arbeitskreis 1964. [Sonderdr. aus Nr 313.] 71 S., 1 Bl. Abb.). Vedė 1910 m. Žmona Elzbieta Jozehi (Elisabeth von Kade *1888 08 25 Sauken Kurše (dab. Jekabpilio raj., Latvija) †1986 03 12 Saarstedte, netoli Hanoverio, Vokietija), vokiečių rašytoja. Kilusi iš Pabaltijo vokiečių, po girininko tėvo mirties persikėlė į Rygą, kur praleido savo mokyklos ir jaunystės metus. Ištekėjusi už vok. ev. liuteronų kunigo K. Josephi, gyveno Kretingoje. Gimė 3 dukros ir 2 sūnūs. Po vyro mirties su vaikais 1927 apsigyveno Šilutėje, kur mirė dukra Johanė (1924–37). Čia vok. Herderio g-jos mokiniamis įsteigė internatą. Anksti pradėjo rašyti į Klaipėdoje leidžiamą vok. laikr. *Memeler Dampfboot*. J. straipsniuose ryškios antiliet. nuotaikos bei jausmai. Tai protarpiais jaučiama romanuose, pvz., autobiografiniame *Unser pastor* [Mūsų kunigas, 1961 m.]. J. labai džiaugėsi, kai 1939 03 23 nacių Vokietija okupavo Klaipėdos kraštą, ir tai entuziastingai, netgi po karo, aprašė minėtame laikraštyje. Dar parašė romanus: *Ohne Land* [Be žemės, 1940 m.], *Arzt im Osten* [Daktaras rytuose, 1961 m.], pjesę – *Der grosche Brand von Memel* [Didysis Klaipėdos gaisras, 1961 m.] (visi vok. kalba). Kūryboje užfiksuota įdomių žinių apie Klaipėdos kraštą.

Gimė 1873 02 04/16 Latvijoje.

2021 m. balandis

1976 04 01 pasirodė Lietuvos TSR evangelikų bažnyčios kalendorius 1976 metams.

1886 04 05 Einoruose [patikslinta gimimo vieta] (1896 10 12 prijungti prie Stančių, Kretingalės vls., Klaipėdos aps.) gimė **Adomas Brakas**, dailininkas, publicistas, pedagogas, visuomenės veikėjas, 1941 m. Sibiro tremtinys (su sūnumi Tautvydu).

Mirė 1952 03 02 Barnaule (Altajaus kraštas, Rusija).

1906 04 05 Užpelkiuose (Galzdonų vls., Tilžės aps.) gimė **Mikas Kristupas Kūjus**, pedagogas, literatūros tyrinėtojas, „Čikagos Mažosios Lietuvos lietuvių draugijos“ narys, pirmininkas. Paskelbė monografiją „Jurgis Sauerveinas, jo gyvenimas, veikla ir raštai“ (1937; 1984 m.). 1944 m. pasitraukė iš Lietuvos. Veikia Miko Kūjaus fondas, įkurtas kun. Jono Juozupaičio iš M. Kūjaus palikimo pinigų. Nuo 2005 m. jam vadovauja Ziono ev. liuteronų parapijos Čikagoje kun. dr. Valdas Aušra.

Mirė 1984 09 15 Čikagoje (JAV).

1941 04 07 Klaipėdoje gimė **Helmutas Arnašius**, filosofas, habil. dr. (1977 m.), nuo 1958 m. gyveno Vakarų Vokietijoje. 1991–2001 m. Klaipėdos universiteto Evangeliškosios teologijos katedros (centro) vedėjas, profesorius. Parašė darbų iš protestantizmo Mažojoje Lietuvoje istorijos ir kt.

1981 04 08 pasirodė Lietuvos TSR evangelikų bažnyčios kalendorius 1981 metams.

1801 04 11 Kaukaruose netoli Ragainės gimė **Jurgis Meškaitis**, mokytojas, religinių raštų vertėjas, giesmių eiliuotojas. 1823 06 baigęs Karalienės mokytojų seminariją, 49 m. ir 3 mėn. mokytojavo Aukštuosiuose Eisuliuose (Ragainės aps.). 1872 m. išėjo į pensiją, metus gyveno Ragainėje, o tada su žmona persikėlė pas ištekėjusią dukrą Bumbulvietėje šalia Klaipėdos. Leido kalendorių „Mažos Rytų ir Vakarų Prūsų kalendros“ (1852–1859) ir kt.

Mirė 1876 01 01 Bumbulvietėje (dab. Klaipėda).

1896 04 11 Būdupėnuose (Trapėnų vls., Ragainės aps.) mirė **Jerkmonas (Erdmannas) Penčiukas**, mokytojas, poetas. Baigė Karalienės mokytojų seminariją.

Gimė 1847 12 09 Mažojoje Lietuvoje.

1861 04 12 Šilutėje (A. Umlaifo spaustuvėje) išspausdintas **pirmasis vietos laikraštis „Heidekruger Anzeiger“** liet. ir vok. kalbomis.

1851 04 14 Kaselyje (Vokietija) gimė **Adalbertas Becenbergeris** (Adalbert Bezenberger), Karaliaučiaus universiteto prof., vokiečių kalbininkas, archeologas, etnografas, baltų kalbų tyrinėtojas.

Mirė 1922 10 31 Karaliaučiuje.

1931 04 15 Petreliuose (Medelių vls., Šilutės aps.) mirė **Jonas Pilibaitis**, ūkininkas, klimkiškis sakytojas. Kovojo už liet. kalbos teises viešajame gyvenime. 1891 m. peticijos dėl liet. kalbos

išlaikymo rengimo k-to narys. 1903 m. su kt. įkūrė surinkimininkų d-ją „Evangeliškoji lietuviška maldos draugystė“. 50 m. pašventė surinkimui. Nuo 1906 m. leido ev. liuteronų laikr. „Pasiuntinystės laiškelis“ (nuo 1907 m. „Pasiuntinystės knygelės“), vadovavo *Senajam surinkimui*. Rinko aukas misijoms. 1920 m. su kitais Priekulės teisme įregistravo surinkimininkų d-ją „Evangeliškoji lietuviškoji ir vokiškoji maldos draugystė“. 1924 m. prisidėjo prie jos skilimo ir įkūrė atskirą „Vokiškai-Lietuvišką maldos draugystę“ be liet. nusistačiusių sakytojų (5 jų nuteisti), siekusių atskirti Klaipėdos krašto Ev. liuteronų bažnyčią nuo Vokietijos Ev. liuteronų bažnyčios. J. Pilibaitis iš pradžių rėmė LR siekius įsitvirtinti Klaipėdos krašte, bet vėliau, įtaręs LR valdžią ketinant sukatalikinti kraštą, ėmė remti vok. pozicijas.

Gimė 1844 06 17 ten pat.

1931 04 15 Klaipėdoje gimė **Vytautas Karalius**, poetas, rašytojas, vertėjas. Baigė VPI, jame dėstė.

Mirė 2019 05 15 Vilniuje (urna su palaikais palaidota 20 d. Elniškės ev. liuteronų kapinėse šalia tėvų).

1971 04 15 pasirodė Lietuvos TSR evangelikų bažnyčios kalendorius 1971 metams.

2011 04 15 Vilniuje (Vokiečių g. 22) šalia ev. liuteronų bažnyčios, „Vilniaus Sandorai“ priklausančiose patalpose, pašventinta Vši „**Mažosios Lietuvos ambasada**“ (direktorė Kristina Toleikienė), kurios tikslas propaguoti krašto kultūrą.

1521 04 16 Martynas Liuteris Wormso seime patvirtino savo raštuose išdėstytą krikščionišką mokymą ir atsisakė ką nors iš jų atšaukti.

1716 04 20 Marienburge (dab. Lenkija) gimė **Gotfrydas Ostermejeris**, pirmasis lietuvių literatūros istorikas, teoretikas ir kritikas, kalbininkas, giesmynų ir kitų Rytų Prūsijos liuteroniško turinio raštų parengėjas, giesmių „Kas pakrikštytas yra“, „Dovana brangi vaikai“, „Mums Dievas žodyje“ autorius. Studijavo Karaliaučiaus universitete, kunigavo.

Mirė 1800 03 13 Trempuose (Darkiemio aps.).

1871 04 20 Paskalviuose (Ragainės aps.) gimė **Juras Banaitis**, Mažosios Lietuvos kraštotyriminkas, visuomenės veikėjas.

Mirė 1905 02 26 Tilžėje.

1946 04 20 Regensburge (Vokietija) mirė **Martynas Glažė**, visuomenės veikėjas, spaustuvininkas, žurnalistas, leidėjas, redagavo Klaipėdoje leistą laikraštį „Darželis“.

Gimė **1886 11 20** Smeltėje (dab. Klaipėda).

1751 04 22 Kusuose (Pilkalnio aps.) mirė **Jurgis Frydrichas Pušys**, kunigas, padėjęs rengti spaudai J. H. Lysiaus katekizmo (1722 m.) vertimą.

Gimė apie 1688 m. Įsrutyje.

1876 04 23 Versmininkėliuose (Liepgalių vls., Pilkalnio aps.) gimė **Kristupas Kairys**, Lietuvių literatūros draugijos Tilžėje narys. Per I Pasaulinį karą būdamas krašto tarėjas Bažnyčios ir mokyklų reikalams prie Vokietijos karinės vadovybės Lietuvai, 1918 m. parengė du memorandumus lietuvių kalbos klausimu. Nuo 1934 m. gyveno Berlyne, dėstė Goethės pedagoginiame institute.

Mirė **1951 12 30** Okeryje prie Goslaro (Žemutinė Saksonija, Vokietija).

1916 04 23 Kiūpeliuose (Natkiškių vls., Tilžės aps.) gimė **Otonas Serapinas**, skautas, Lietuvos kariuomenės savanoris, visuomenės veikėjas, Intos tremtinys.

Mirė 1998 09 06 Šilutėje.

1806 04 24 Noragėliuose (Žiezdrinės vls., Pakalnės aps.) gimė **Frydrichas Kuršaitis**, Karaliaučiaus lietuvininkų kunigas, Karaliaučiaus universiteto lietuvių kalbos seminaro vadovas, kalbininkas, giesmių vertėjas, lietuvininkų giesmyno III dalies parengėjas, daugelio Rytų Prūsijos liuteroniško turinio raštų autorius, laikraščio „Keleivis“ (1849–1880) redaktorius. Studijavo Karaliaučiaus universitete.

Mirė 1884 08 23 Kranto (Kranz, dab. Zelenogradskas) kurorte, palaidotas Karaliaučiuje.

1861 04 27 Kekersuose (Katyčių vls., Tilžės aps.) gimė **Jurgis Strėkys**, ūkininkas, Maž. Lietuvos visuomenės veikėjas, 1920 03 20 kooptuotas į Lietuvos Valstybės Tarybą.

Mirė 1938 09 02 [patikslinta mirimo diena] Jakšteliuose (Užlieknių vls., Šilutės aps.).

1786 04 29 Būdviečiuose (Ragainės aps.) gimė **Frydrichas Gotlybas Hasenšteinas**, padėjęs L. Rėzai rengti Biblijos leidimą (1824 m.). Studijavo Karaliaučiaus universitete, kunigavo.

Mirė 1830 08 03 Tilžėje.

2021 m. gegužė

1876 05 ?? Paskalviuose (Ragainės aps.) gimė **Mikas Banaitis**, Tilžės Akto signataras, Mažosios Lietuvos verslininkas, visuomenės veikėjas.

Mirė 1945 m. Fürstenberge (Vokietija).

1801 05 05? Pilkalnyje mirė **Jonas Frydrichas Pušys**, giesmių eiliuotojas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, kunigavo. Parengė giesmių rinkinį „Kelios šventos giesmelės“ (1820 m.).

Gimė 1740 m. Kalnininkuose (Pakalnės aps.).

2001 05 06 pašventinta naujai suremontuota **Panevėžio** ev. liuteronų bažnyčia. Parapija įkurta grafo fon Ropo (von Ropp) 1790–1795 metais. 1790 m. pastatyta pirmoji medinė bažnyčia. Dabartinė medinė bažnyčia su bokštu (pastatyta 1845–1850 m., 1940 m. nacionalizuota, nugriautas bokštas, įrengta šokių salė, vėliau ūkinių prekių parduotuvė) po remonto naujai pašventinta 1990 03 17. 1993 10 24 pašventinta suremontuota **Panevėžio** ev. **koplyčia** kapinėse, kurioje vyko pamaldos iki 2001 m. Panevėžio-Šeduvos parapijoje ilgai (1901–1918) kunigavo **Rudolfas Lichtenšteinas** (1865 12 11 (23) Jurbarke–1897 06 24 (07 06)–1918 12 15). Aptarnauja kun. Arvydas Malinauskas.

Beje, šioje bažnyčioje meldžiasi ir Panevėžio ev. reformatai, kurie planuoja pasistatyti savo maldos namus.

1861 05 07 Dercekliuose [nustatyta gimimo vieta] (Priekulės vls., Klaipėdos aps.) gimė **Vilius Kučius**, mokytojas, vertėjas, spaudos darbuotojas.

Mirė 1919 08 21 Priekulėje.

1901 05 08 Tilžėje mirė **Jonas Smalakys**, lietuvininkų kultūros, visuomenės ir politikos veikėjas, pirmasis lietuvis Vokietijos reichstago deputatas, „Birutės“ draugijos pirmininkas.

Gimė 1835 06 07 Didžiuosiuose Trumpaičiuose (Sausininkų vls., Pakalnės aps.).

1956 05 09 įregistruota **Skirsnemunės-Žvyrių** ev. liuteronų parapija, pirmosios pamaldos 06 10, o bažnyčia kapitališkai suremontuota 1957 m. pavasarį. 1800 m. (spėjama) įsteigta Žvyrių ev. liut. parapija. 1849 m. pastatyta dabartinė medinė bažnyčia (pagal kitus šaltinius apie 1760 m. parapija turėjusi savo bažnyčią, statytą 1759 m., 1788 m. pastatyta nauja bažnyčia, kuri 1849 m. perstatyta ir padidinta, 1866 m. iš naujo renovuota), 1860 m. pastatytas (ar atnaujintas) kantoratas, vėliau paverstas dabartine klebonija. Nuo 1800 iki 1900 m. Žvyrių ev. parapija veikė kaip Tauragės filija. **2011 06 12** atidarytas Motinos-vaiko dienos užimtumo centras. Aptarnauja kun. Mindaugas Kairys.

1936 05 11 įsteigta „Lietuvių evangelikų sąjunga“, kurios vienas iš tikslų buvo pristatyti abi bažnyčias plačiajai Lietuvos visuomenei. Sąjunga steigė liuteronų ir reformatų parapijose savo skyrius, jaunimo kuopeles, sekmadienines mokyklas, organizavo krikščioniško, kultūrinio ir tautinio pobūdžio paskaitas, vystė labdarybės veiklą.

1981 05 12 Liubeke (Vokietija) mirė **Vilius Endrikaitis**, girininkas, aktyviai dalyvavęs Klaipėdos krašto jaunimo, po karo ir Vokietijos lietuvių veikloje, laikraščių bendradarbis.

Gimė 1890 05 05 Stankiškiuose (Kintų vls., Šilokarčemos aps.).

1826 05 13 gimė **Heinrichas Holcas (Holz)**, spaustuvininkas, Mažosios Lietuvos knygų leidėjas, Holzo ir Šerniaus spaustuvės steigėjas.

Mirė 1894 11 04 Klaipėdoje.

1931 05 16 ties Skriaudžiais (Marijampolės aps.) žuvo bandydamas vienvietį naikintuvą **Erikas Mačkus**, pirmasis iš Klaipėdos krašto kilęs Lietuvos karo lakūnas, LR kariuomenės savanoris (1920 11 22), apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 10-mečio ir Lietuvos kariuomenės kūrėjo savanorio medaliais (1928 m.). 1927 07 20 paskirtas karo lakūnu, 1929 11 23 pakeltas į aviacijos vyr. leitenantus. 1930–1931 m. tarnavo Lietuvos diplomatinėje atstovybėje Vokietijoje. 1930 m. suteiktas II, o **1931 05 12** I eilės karo lakūno vardas. Per savo tarnybą turėjo keturias sunkias avarijas. Iškilmingai palaidotas Kauno evangelikų kapinėse, karstas vežtas specialiai parengtu lėktuvu – katafalku. **2011 05 15** Dovuose ant Mačkų giminės namo sienos atidengta atminimo lenta.

Gimė 1903 01 26 Stučiuose (Gelžinių vls., nuo 1939 m. Dovilų vls., Klaipėdos aps.).

1996 05 18 pašventintas **Klaipėdos** ev. liuteronų parapijos **diakonijos centras „Sandora“**.

1996 05 18 ant pokariu nugriauto **Vilkyškių** ev. liuteronų bažnyčios bokšto užkelta jo 17 m aukščio smailė, kurios viršūnėje pritvirtintas senasis restauruotas kryžius su kapsule. Parapija įsteigta iki 1560 m. 1615–1621 (1623) m. pastatyta nauja bažnyčia su klebonija. 1760–1761 m. iškilo laikina bažnyčia, 1766 m. baigta kunigo sodyba; 1770–1772 m. pastatyta nauja bažnyčia. Dabartinė restauruota raudonplytė bažnyčia (pašventinta **1896 10 07** kitoje vietoje nei ankstesnė su 45 m aukščio bokštu, po karo paversta grūdų sandėliu) naujai pašventinta 2012 04 14. Aptarnauja kun. Mindaugas Kairys.

1881 05 22 Ragainėje mirė (ten ir palaidotas) **Eduardas Cygleris** (Carl Eduard **Ziegler**), ev. liuteronų kunigas, leksikografas, vertėjas, prekiautojas lietuviškomis knygomis. 1818 m. baigė Tilžės g-ją, 1818 10 24 pradėjo studijuoti Karaliaučiaus u-te teologiją, 1819–1820 m. lankė Lietuvių kalbos seminarą. Pirmasis u-te įsteigtos vokiškos tradicijos studentų organizacijos *Landsmannschaft Littuania* vadovas (vok. *Erster Senior*). Baigęs u-tą nuo 1822 m. kantorius Kaukėnuose, 1828 m. precentorius ten pat. 1828 04 įšventintas kunigu. 1828 08 31–1831 m. kunigavo Juodkrantėje, 1832 pr.–1851 m.

Rusnėje, kur 1832 07 08 įšventintas vyskupu, 1851–1873 m. lietuvininkų pirmasis kunigas ir vyskupas Ragainėje. 1825 05 27 Kaukėnuose vedė Jakobinę Brėsikę (Jacobine Wilhelmine Braesike, *1804 12 06 Kaukėnuose †1882 09 26 Paskalviuose (Paskalwen)), gimė keturi sūnūs ir keturios dukros. Vysk. E. Cygleris – vienas *Lietuvių lit-ros d-jos* įkūrėjų. Talkino G. H. E. Neselmanui (Nesselmann) rengiant liet.–vok. kalbų žodyną (1851 m.). Leidinyje „Mitteilungen der Litauischen Literarischen Gesellschaft“ paskelbė šio žodyno papildymų. Vysk. E. Cygleris bendradarbiavo su kun. K. L. F. Neisu (C. L. F. Neiss) sudarant „Evangeliškas mišknygas“ (1856 m.), su kun. Juliumi Dengeliu (Julius Theodor Dengel) parengė „Nusidavimus švento kentėjimo“ (1880 m., Tilžė).

Gimė 1798 10 06 Kretingalėje.

1911 05 22 Kuršo gen. superintendente Aleksandro Berneviso (Alexander Bernewitz) pašventinta mūrinė **Mažeikių** ev. liuteronų bažnyčia, pastatyta kunigo (1904 12 20–1940) **Teodoro Kupferio** (1869 03 30 (04 11) Jelgavoje–1896 09 29 (10 11)–1949 04 07 Horne (Austrija)) pastangomis. Pirmosios pamaldos Mažeikiuose buvo laikomos 1893 m. privačiuose namuose, o vėliau – rusų mokykloje. 1944 m. pastato stogas ir bokštas nukentėjo nuo bombardavimo; valdžia neleido remontuoti, o įsteigė gaisrinę. 1995 07 22 pašventinta parapijos maldos salė, įrengta buv. bažnyčioje, kurioje įsikūrusi gaisrinė. Visas pastatas atgautas tik 1998 m. Aptarnauja kun. Saulius Varanavičius.

1971 05 22 Čikagoje (JAV) mirė **Jonas Pauperas** (Janis Paupers), ev. liuteronų kunigas, „Lietuvių Evangelikų Vyriausios Bažnyčios Tarybos“ (1946 m.) pirmininkas, vienas iš „Evangelikų giesmyno“ (1942 m.) sudarytojų, kitų liuteroniško turinio raštų autorius ir parengėjas. 1929 06 23 Jurbarko įšventintas kunigu (1931 06 09 baigė VDU). Kunigavo Jurbarko (1929–1931), Kaune (nuo 1936 m.). Bazelio u-to Teol. f. 1933 06 10 licenciantas. VDU Evangelikų fak. privatdocentas (1933 12 01–1936, habilituotas 11 21, dėstė sistematinę teologiją).

Gimė 1905 05 10 Sėlinuose (Klaipėdos aps.).

1866 05 24 Virbalyje mirė **Aleksandras Šulcas** (Alexander Schulz), kunigas. Studijavo teologiją Tartu u-te (1847–1851). Vikaras Marijampolėje (1851–52), kunigas Vižainiuose (dab. Lenkija) (1854–57), Virbalyje (1857–66).

Gimė 1828 08 24 Lenkijoje.

1946 05 23 Flensburge (Vokietija) mirė **Martynas Jankus**, Mažosios Lietuvos patriarchas, vadintas „Rambyno sergėtoju“, visuomenės ir politikos veikėjas, spaudos darbuotojas, redaktorius, publicistas, „Birutės“ draugijos pirmininkas (1889–1892), Tilžės akto signataras, 1920 03 20 kooptuotas į Lietuvos Valstybės Tarybą., Vyriausiojo Mažosios Lietuvos gelbėjimo komiteto pirmininkas. Redagavo „Aušrą“, „Varpą“, leido „Garsą“, pirmąjį lietuvišką satyrinį laikraštį „Tetutė“, „Naująją Aušrą“, „Lietuvišką darbininką“, „Saulėteką“, dienraštį „Dienos laps“, savo spaustuveje Bitėnuose spausdino lietuviškas knygas (apie 360) ir laikraščius (viso 25 lietuvių ir vokiečių kalbomis). Vokiečių, vėliau ir nacių persekiotas, išvežtas į Vokietiją. Parašė eilėraščių, paskelbė publicistinių brošiūrų, rinko ir skelbė tautosaką. Apdovanotas LR ir užsienio šalių ordinais, Kauno Karo muziejaus sodelyje jam buvo pastatytas biustas. **1981 05 24** Bitėnuose įkurtas jo vardo muziejus. 1993 05 30 perlaidotas Bitėnuose. **2006 m.** vaikaitės Ievos Mildos Jankutės iniciatyva įsteigta **Martyno Jankaus kasmetinė premija**, skiriama už nuopelnus saugant Mažosios Lietuvos paveldą.

Gimė 1858 08 07 Bitėnuose (Ragainės aps.).

1576 05 25 Tilžėje gimė **Jonas Rėza**, perredagavęs ir išleidęs J. Bretkūno verstas Dovydo psalmes („Psalteras Dovydo“, 1625 m.), rengęs spaudai visą jo Biblijos vertimą. Studijavo Karaliaučiaus universitete, mokytojavo, kunigavo.

Mirė 1629 08 30 Karaliaučiuje.

1996 05 25 Šilutėje atidengtas atkurtas **paminklas** Macikuose gimusiam vokiečių rašytojui **Hermanui Zudermanui** (Hermann Sudermann, 1857–1928). 1930 11 02 šilutiškių aukomis pastatytas biustas dingo 1945 m.

1986 05 25 Tauragėje mirė Dievo Žodžio sakytojas **Artūras Timpa**, Paprūsės sakytojo Gustavo Timpos sūnus. Pirmą pamokslą pasakė 1935 04 21, šventinant Sartininkų maldos namus. Po karo aptarnavo ir Katyčių parapiją. Kantorius, Konsistorija vėliau paskyrė diakonu Sartininkuose. Vėliau gyveno Tauragėje. 1970–1986 m. Konsistorijos narys (kasininkas). 1946–1962 m. kūrė tekstus giesmėms, kurie nebuvo išspausdinti. Palaidotas Staiginės kapinių sakytojų kampelyje šalia sakytojo Jurgio Juozupaičio (1853–1926) iš Trakininkų [patikslinta pavardė ir gimimo metai].

Gimė 1913 12 04 Vainute (Naumiesčio vls., Raseinių aps.).

1906 05 26 Klaipėdoje mirė **Johanas Fridrichas Francas Šrėderis (Schroeder, Schröder)**, knygų rengėjas ir leidėjas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, mokytojavo Priekulėje, įsteigė vaikų prieglaudą. Išleido kelias dešimtis lietuviškų knygų, parengė vadovėlių, kalendorių, skaitinių, išvertė įvairios literatūros. Palaidotas Gropiškėje netoli Priekulės.

Gimė 1829 07 03 Gumbinėje.

1996 05 27 naujai pašventinta dabartinė raudonų plytų **Juodkrantės** ev. liuteronų bažnyčia su bokštu (pašventinta 1885 08 02), po II pasaulinio karo paversta sandėliu, muziejumi, 1989 m. atiduota katalikams, bet po poros metų sugrąžinta atsikūrusiai ev. liut. parapijai. 2008 10 19 dovanotų vargonų, atvežtų iš Dällikon–Dänikon ev. reformatų parapijos (Šveicarija), pristatymas bažnyčioje. Pirmoji medinė bažnyčia buvo pašventinta 1795 07 28. Parapiją aptarnauja kun. Jonas Liorančas.

1896 05 30 Nicos vls. (Latvijoje) gimė **Jonas Degis** (latv. Jānis **Deģis**), ordinuotas kunigu 1942 05 10, tarnavo Gruobinio parapijoje, Latvijoje. Nuo 1944 02 10 aptarnavo šiaurės vakarų Lietuvos latviškas Būtingės, Skuodo, vėliau ir Žeimelio parapijas iki 1958 10 11.

Mirė 1973 01 22 Palangoje atvykęs į svečius iš Liepojos.

1971 05 30 sekant kitų Bažnyčių pavyzdžiu ir Konsistorijos nutarimu pamaldose dalyvauja diakonai su nustatytu kulto rūbu.

1976 05 30 Alkiškių bažnyčioje iššventintas kunigu diakonu Būtingės ev. liuteronų parapijai **Edvinas Švageris**, 1980 04 13 ten pat – kunigu. Aptarnavo dar ir kitas latviškas – Žeimelio, Skuodo, Biržų – par., Mažeikių bei Šiaulių tikinčiųjų grupes. Gimė 1912 01 23 Alkiškiuose.

Mirė **2001 02 04** Alkiškiuose, palaidotas šalia bažnyčios.

1876 05 31 Šilininkuose (Priekulės vls., Klaipėdos aps.) gimė **Jonas Kilius**, ev. misionierius Afrikoje (dab. Tanzanija), vertėjas.

Mirė 1918 06 21 Kaire (Egipte, anglų nelaisvėje nuo dizenterijos).

2021 m. birželis

2011 06 01 Tauragėje mirė **Jonas Okas**, nuo 1958 m. diakonas, 1973 04 08 Šilutėje iššventintas kunigu diakonu, 1978 08 13 ten pat pakeliamas visateisiu kunigu. Aptarnavo Šilutės ir Skirsnemunės (Žvyrių) bei kitas parapijas. 1970 m. išrinktas kandidatu į Konsistoriją. 1975–1995 m. buvo LELB Konsistorijos narys (1970 08 23 išrinktas kandidatu), nuo 1983 m. – pirmininko pavaduotojas, nuo 1990 m. – prezidiumo narys. Dalyvavo Europos bažnytinėse tarptautinėse konferencijose Taline (1980 m.), Maskvoje (1983 m.). Liko nevedęs. Palaidotas šalia mamos Joniškės kapinėse.

Gimė 1922 03 07 Bijotuose (Batakių vls., Tauragės aps.).

2006 06 02 Lydse (Leeds), Anglijoje mirė **Aldonis Putcė**, ev. liuteronų kunigas, daugiau nei keturiasdešimt metų tarnavęs Didžiosios Britanijos latvių bei lietuvių parapijose. Karo metais atsidūrė Vokietijoje, po karo – Didžiojoje Britanijoje, kur dešimt metų dirbo psichiatrijos ligoninėje, Birmingemo universitete studijavo psichiatriją. Vėliau Kembridžo ir Oksfordo universitetuose studijavo teologiją, kunigu iššventintas 1961 m.

Gimė 1925 03 20 Šiauliuose.

1836 06 06 Mažuosiuose Vanagupiuose (Stalupėnų aps.) gimė **Dovas Didlaukis**, Gossnerio misijos misionierius Rytų Indijoje, spaudos darbuotojas.

Mirė 1897 11 19 Tilžėje.

1901 06 06 Skirvytėlėje (Šilokarčemos aps.) gimė **Adomas Goberis**, žvejas, tautosakos ir liaudies dainų pateikėjas.

Mirė 1988 05 01 ten pat.

1996 06 06 pašventintos „**Vilniaus Sandoros**“ **Diakoninio centro** patalpos (Vokiečių g. 22). 1990 10 17 įsteigta Vilniaus ev. liuteronų bažnyčios labdaros ir kultūros nepelno organizacija „Vilniaus Sandora“ (sostinės valdžios įregistruota 1990 11 30), dabartiniu pavadinimu perregistruota 1993 03 04. Kartu su parapija 2006 10 01 atidarė senelių globos namus (dab. VŠĮ „Vilniaus evangelikų liuteronų bažnyčios diakonijos savarankiško gyvenimo namai“, Vokiečių g. 20).

2006 06 06 kun. **Arvydas Malinauskas** (g. **1966 11 01** Raseiniuose) patvirtintas **Biržų** ev. liuteronų parapijos kunigu administratoriumi (klebonu), čia tarnavo iki 2009 m. Buvęs R. katalikų kunigas (1996–2000) ev. liuteronų kunigu įvestas **2001 01 07** Šakiuose. Dabar aptarnauja Kėdainius, Panevėžį, Raseinius ir Jonavą.

1756 06 08 Lėčiuje (Rytprūsiai, dab. Lenkija) gimė **Liudvikas Bačko (Baczko)**, vokiečių rašytojas, istorikas, paskelbė Mažosios Lietuvos lietuvių liaudies dainų tekstų, parašė veikalų iš Rytprūsių istorijos.

Mirė 1823 03 27 Karaliaučiuje.

1911 06 08 pašventinta mūrinė **Karklininkų** (Karklės, Klaipėdos aps.) ev. liuteronų bažnyčia, kuriai kampinis akmuo padėtas 1909 07 19, per II pasaulinį karą kiek apgriauta, vėliau liko tik pamatai. Parapija buvo įkurta 1904 05 15, atkurta 2013 m. Aptarnauja kun. Mindaugas Žilinskis.

1996 06 09 Jurbarke kunigu diakonu iššventintas KU teol. studentas **Mindaugas Sabutis** (g. 1975 08 26 Tauragėje), diakono tarnystei Jurbarke įvestas 1996 01 06. Kunigu ordinuotas 07 04

Skirsnemunėje, įteikiant sidabrinių tarnybinių kryžių. Iki 1999 m. tarnavo Jurbarko, Skirsnemunės, Smalininkų ir Vilkyškių parapijose. 1998 12 05 išrinktas Vilniaus parapijos kunigu (oficialiai įvestas 1999 02 07). Nuo 2000 m. – LELB Konsistorijos narys. **2001 12 08** išrinktas LELB Jaunimo centro valdybos pirmininku (pareigas ėjo iki 2004 m. liepos). 2004 04 24 išrinktas, o 06 19 Tauragėje konsekruotas LELB vyskupu, tapo ir LELB Konsistorijos pirmininku. 2009 05 22 suteiktas Konkordijos teologijos seminarijos (Ft. Wayne, JAV) garbės daktaro laipsnis. Nuo **2011 m.** rudens yra ir Savarankiškosios evangelikų liuteronų bažnyčios Baltarusijos Respublikoje dvasinis vadovas. **2016 03 05** išrinktas Lietuvos Biblijos draugijos prezidentu.

1801 06 10 Piktupėnuose (Tilžės aps.) gimė **Johanas Ferdinandas Kelkis (Kelch)**, mokytojas, jurkūniškis sakytojas, raštijos darbuotojas, vertėjas, redaktorius.

Mirė 1877 02 19 Kisiniuose (Gelžinių vls., Klaipėdos aps.).

1981 06 11 Žemaičių Naumiestyje (Šilutės raj.) gimė KU evangeliškosios teologijos katedros absolventas **Gediminas Kleinas**, 2010 09 25 ordinuotas diakono tarnystei Šilutėje, 2015 11 07 Pagėgiuose įšventintas kunigu. Aptarnauja Pagėgių, Rukų ir Natkiškių parapijas.

1886 06 12 Įsruityje mirė **Jonas Urbonas**, mokytojas, literatas, poetas, „kalendrų“ sudarytojas.

Gimė 1807 04 15 Bandužiuose (Žardės vls., Klaipėdos).

1976 06 20 III pokarinis visuotinis LELB Sinodas Tauragėje pakeitė Statutą ir išrinko vadovaujantį dvasininką – vyskupą (iki tol vadinosi „senjoru“), o Estijos arkivyskupas Alfredas Tomingas, talkinant Latvijos arkiv. Janiui Matuliui, čia pat konsekruoja kunigą senjorą **Joną Kalvaną vyskupu**.

1986 06 23 Čikagoje (patikslinta mirties diena, JAV) mirė **Ansas Trakis**, „Tėviškės“ parapijos kunigas (įšventintas 1940 07 28 Tauragėje), Lietuvių ev. liuteronų bažnyčios išeivijoje vyskupas (1984 m.), spaudos darbuotojas. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, nuo 1951 m. gyveno JAV.

Gimė 1912 06 02 Kuršeliuose (Trušelių vls., Klaipėdos aps.).

1861 06 24 (28?) Fromborke (dab. Lenkija, Elblągo vaiv.) mirė **Frydrichas Tydigas**, katalikų kunigas Prūsijoje, išleidęs katekizmą ir kt.

Gimė 1793 12 01 Lockau (dab. Tłókowas, Lenkija, Olštyno vaiv.).

1996 06 24 Vilniuje mirė **Vytautas Martynas Kavolis**, sociologas, kultūrologas, literatūros tyrinėtojas, kunigo Martyno Kavolio sūnus. Gyveno JAV. Klaipėdos universiteto garbės dr. (1995 05 19).

Gimė 1930 09 08 Kaune.

1526 06 25 Špeyerio seimas leidžia kiekvienam kunigaikščiui Vokietijoje savo valdų ribose reformuoti bažnyčią.

1921 06 25 Rokaičiuose (Naujosios vls., Pakalnės aps.) mirė **Dovas Zaunius**, ūkininkas, visuomenės veikėjas, „Birutės“ draugijos pirmininkas, bibliofilas.

Gimė 1845 01 26 ten pat [patikslinta gimimo vieta].

2011 06 25 XI LELB Sinode Tauragėje išrinkta nauja Konsistorija ir revizijos komisija (liko ta pati), pritarta „Sutarties dėl bendradarbiavimo su savarankiškąja ev. bažnyčia Baltarusijos Respublikoje“. Pagal ją LELB vyskupas atstovaus abiem bažnyčioms, bet administraciniu požiūriu bažnyčios liks viena nuo kitos savarankiškos (sutartis pasirašyta liepos 8 d.).

1921 06 26 Musaičiuose (Pašyšių vls., Šilokarčemos aps.) mirė **Mikelis Hofmanas** (slp. **Ateivis**), Maž. Lietuvos poetas ir kultūros veikėjas.

Gimė 1889 05 03 ten pat.

1941 06 26 Kaune gimė prof. habil. dr. **Audronė Kaukienė**, lietuvių kalbininkė Klaipėdoje, monografijos apie lietuvininkų kalbą ir kt. knygų autorė. Pirmasis vyras Antanas Jakulis (1939 05 28–1984 06 16), kalbininkas, doc., hum. mokslų daktaras.

Mirė 2017 10 03 Klaipėdoje, palaidota Vilniaus Antakalnio kapinėse.

2011 06 26 Tauragėje apdovanotas sidabriniumi tarnybiniu kryžiumi kunigas **Mindaugas Dikšaitis** (g. 1975 11 13 Tauragėje, nuo 1998 m. diakonas Tauragės parapijoje), ordinuotas 2000 07 23. Aptarnauja Tauragės, Šilalės ir Sartininkų parapijas. Išrinktas LELB Konsistorijos nariu 2005, 2011 m.

1921 06 27 Vanaguose (Agluonėnų vls., Klaipėdos aps.) mirė **Kristupas Lokys**, misionierius, Vanagų kunigas, didaktinės ir religinės literatūros rengėjas, „Sandoros“ draugijos įkūrimo 1904 m. iniciatorius.

Gimė 1860 12 08 Jurge Žūbine [patikslinta gimimo vieta] (Jurge Szubin, 1894 m. prijungtas prie Svaraitkiemių; Galzdonų vls., Tilžės aps., augo Nelaimiškiuose).

1931 06 27 Naudvaryje (Gaurės vls., Tauragės aps.) gimė **Albinas Endzinas**, pedagogas, Mažosios Lietuvos tyrėjas.

1941 06 28 Virkytuose (Saugų vls., Šilutės aps.) gimė **Edita Barauskienė** (Kurpreikšytė), mokytoja, rašytoja, istor. romanų „Vyžekių karalienė“, „Žodi, nekrisk ant akmens“, „Amžinasis keleivis Abraomas iš Kulvos“, „Karūna žalčių karaliui“, „Tolminkiemio sodininkas“ ir kt. knygų autorė.

2021 m. liepa

1906 07 01 pašventinta **Paleičių** ev. liuteronų bažnyčia nukentėjo per II pasaulinį karą, galutinai nugriauta apie 1957 m. 1899 m. buvo įsteigta Paleičių (Šilokarčemos aps.) parapija. Neatkurta.

1976 07 04 Sudarge išventintas kunigu **Liudvikas Fetingis** (g. 1940 11 13 Ropkojuose), kuriam **1976 06 02** (ar **03**) buvo išduotas diakono pažymėjimas aptarnauti Plikų parapiją, giesmyno su gaidomis (2007 m.) parengėjas. Nuo 1981 m. dar aptarnavo Saugas ir Ramučius, vėliau Žemaičių Naumiesčio bei kitas parapijas. Atkūrė Nidos, Juodkrantės, Vyžių ir Dovilų parapijas, įkūrė Plikų-Dovilų jaunimo pučiamųjų ansamblį „Berželis“. Dvi kadencijas (1995–2005) buvo LELB Konsistorijos narys, 1990 07 28 išrinktas Revizijos komisijos kandidatu. Giesmyno su gaidomis (2007 m.) parengėjas. Aptarnauja Plikų ir Dovilų parapijas. LELB Konsistorijos narys (1995–2005).

1991 07 04 Benninghausene (Lippstadt, Vokietija) mirė **Jurgis Gunga**, baigęs teologijos studijas Bazelyje ir Getingene (pradėjo Kaune), kunigavo įv. Vokietijos parapijose.

Gimė 1912 05 14 Smilgynuose (Sėlinų vls., Klaipėdos aps.).

1936 07 05 Vilniuje mirė **Stefanija Strazdaitė-Jablonskienė**, ev. liuteronė, lietuvių rašytojų (A. Baranausko, Maironio, Vydūno ir kt.) vertėja į lenkų k. Palaidota gražioje liuteronų kapinėse ant Tauro kalno (sovietmečiu sunaikintos). Tėvas – Julijonas Drazdauskas, 1863 m. sukilimo dalyvis. Motina – Kamila Denks (ar Densk), Kauno liuteronų kunigo dukra.

Gimė **1861 09 02** Bikuškio dvare (Sudeikių apyl., Utenos r.).

1896 07 05 Traksėdžiuose (Šilokarčemos aps.) mirė **Friedrikis** (iki šiol klaidingai vadintas Endrikiu) **Ventas (Wendt)**, mokytojas, šviečiamosios ir religinės literatūros rengėjas („Gromatų skarbnyčia“, 1890 m.; „Trumpos mišios“, 1893–1895).

Gimė 1819 03 22 Mažojoje Lietuvoje.

1906 07 06 Pangesuose (Priekulės vls., Klaipėdos aps.) mirė **Mikelis Kybelka**, sakytojas, Senojo surinkimo vadovas, religinės raštijos rengėjas ir leidėjas, laikraščio redaktorius.

Gimė 1837 09 07 Svencelėje (Priekulės vls., Klaipėdos aps.).

1991 07 05–06 Toronte (Kanada) vyko Išeivijos lietuvių ev. liuteronų VII Sinodas, kuriame Išeivijos bažnyčios prezidentą oficialiai nuspręsta tituluoti vyskupu. Juo 5 d. išrinktas **Hansas Jurgis Dumpys** (g. 1933 07 07 Nibruose, Ditavos vls., Klaipėdos aps.). Į pareigas naujasis vyskupas ir viceprezidentai iškilmingai įvesti Sinodo uždarymo pamaldose Toronto Išganytojo lietuvių ev. liuteronų bažnyčioje **1991 07 07**. Iš gimtinės H. Dumpys su tėvais 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, 1949 m. įsikūrė JAV. Ordinuotas 1960 05 15 Detroite (Mičigano vlst.) Hope Lutheran bažnyčioje, tarnavo įvairiose parapijose JAV ir Kanadoje. 1988–2002 m. buvo Čikagos lietuvių ev. liuteronų „Tėviškės“ parapijos klebonas. Išeivijos bažnyčios vyskupu tarnavo iki 2007 m., tų metų gegužės 19 d. Ziono lietuvių ev. liuteronų bažnyčioje vykęs Išeivijos bažnyčios XI Sinodas nusprendė, kad Išeivijos bažnyčia savo misiją jau atliko ir jos parapijos įsijungs į Lietuvos ev. liuteronų bažnyčią. Jungimosi procesas baigtas 2008 07 19, LELB X Sinodui Tauragėje pritarus Išeivijos bažnyčios sprendimui ir pakoregavus LELB Statutą.

1956 07 07 Pfullingene (Baden-Viurtembergo žemė, Vokietija) mirė **Viktoras Gailius**, Tilžės akto signataras, teisininkas, diplomatas, Klaipėdos krašto Direktorijos (1923–1925) pirmininkas, gubernatorius (1938–1939). 1941 m. pasitraukė į Vokietiją, nuo 1946 m. dirbo VLIK'o reikalų vedėju. Nuo 1954 m. – Pasaulio lietuvių bendruomenės Vokietijoje Krašto valdybos vicepirmininkas.

Gimė 1893 08 27 Berštininkuose (Plaškių vls., Tilžės aps.).

1886 07 11 pašventinta dabartinė raudonų plytų **Rukų** ev. liuteronų bažnyčia. 1945 m. buvo perduota Romos katalikų bendruomenei; 1992 04 26 pirmosios po kelių dešimtmečių liuteronų pamaldos bažnyčioje, 1993 m. atsikūrusi ev. liuteronų parapija vėliau ją visiškai atgavo; po 1997 m. sausį kilusio gaisro atstatytas stogas. 2011 10 02 prikelta naujam gyvenimui – pastatu naudojasi liuteronai ir katalikai. Aptarnauja kun. Gediminas Kleinas.

2001 07 15 Lietuvos ev. liuteronų Bažnyčia pasirašo **bendrustės aktą** su JAV **Misurio sinodu**.

1691 07 19 Žvirgaliuose (Katniavos vls., Stalupėnų aps.) gimė **Fabijonas Kalau**, kunigas, raštijos darbuotojas, padėjęs rengti spaudai J. H. Lysiaus katekizmą (1722), išvertęs dalį Biblijos (1735).

Mirė 1747 08 11 Verdainėje (Šilutė aps.).

1671 07 22 Įsruityje gimė Kristijonas **Štīmeris (Stimehr)**, giesmių eiliuotojas, vertėjas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, kunigavo. Sueilavo giesmių (išsp. 1732 m. giesmyne), išvertė dalį NT (1735).

Mirė 1750 m. Žalvoje (Įsruities aps.).

1856 07 23 Arnavoje (Arnau), 10 km į rytus nuo Karaliaučiaus, mirė **Teodoras Hainrichas fon Šionas** (Theodor Heinrich von **Schön**), Prūsijos valst. veikėjas. 1788–1793 m. studijavo Karaliaučiaus u-te teisę, ek. ir polit. mokslus. Klausė Immanuelio Kanto paskaitų. 1792–1793 m. Tepliavoje atliko praktiką. 1795 m. tapo Berlyno rūmų asesoriumi, 1796–1799 m. ek. žinias gilino Saksonijoje, Silezijoje ir Anglijoje. 1799 m. paskirtas į Balstogę (dab. Palenkės vaivadija, Lenkija), tais pačias metais pakviestas į Berlyną. 1806 m. į Prūsiją veržiantis Napoleono kariuomenei, lydėjo Prūsijos karalių Friedrichą Wilhelmą III į Karaliaučių ir Klaipėdą. Prisijungė prie vad. *reformininkų* (vok. *Reformer*) grupuotės ir parengė baudžios panaikinimo projektą. Pagal jį 1807 m. išleistas vad. *Spalio ediktas*. 1809–1816 m. Gumbinės apygardos prezidentas (vok. *Regierungspräsident*). 1816–1824 V. Prūsijos oberprezidentas (vok. *Oberpräsident für Westpreußen*). 1824 m. sujungus R. ir V. Prūsijos prov-jas, 1824–1842 buvo Prūsijos prov-jos oberprezidentas. 1824 m. persikėlė į Karaliaučių, nuo 1827 m. gyveno Arnau dvare (prie Karaliaučiaus). Už Marienburgo (Vokietija) pilies išsaugojimą 1842 m. gavo Marienburgo burggrafo titulą. Būdamas Gumbinės apygardos prezidentu įsteigė pirmąją viešąją b-ką M. Lietuvoje ir pirmąjį apygardos laikr. *Intelligenz Blatt für Litthauen*. T. H. Šiono švietimo politikos rezultatu laikomas Karalienės mok. seminarijos ir daugelio pradinių m-lų įsteigimas. Jam valdant išleistas liet. liaudies dainų pirmasis rinkinys, kūrėsi liet. periodinė spauda, tirta liet. kalba. Georgas Heinrichas Ferdinandas Nesselmannas dedikavo jam *Lietuvių–vokiečių kalbų žodyną* (*Wörterbuch der littauischen Sprache* 1851 m.). T. H. Šiono biustas buvo pastatytas prie *Borussia* paminklo Klaipėdoje. Dar jam tebesant gyvam Karaliaučiuje piliečių lėšomis jo garbei pastatytas obeliskas, nacių nugriautas 1943 m.

Gimė 1773 01 20 Šereitlaukio dvare (dab. kaimas Vilkyškių sen., Pagėgių sav.).

1971 07 24 Jurbarke gimė **Virginijus Kelertas**, 1993 10 09 įvestas diakono tarnystėn ką tik atgautoje Šakių ev. liuteronų bažnyčioje, čia 1995 04 16 įšventintas kunigu diakonu, o 1998 08 09 ordinuotas kunigu. Nuo 2000 m. – LELB Konsistorijos, nuo 2005 m. – Konsistorijos prezidiumo narys. Aptarnauja Šakių ir Sudargo parapijas.

1871 07 25 Kaušeliuose (Puknių vls., Ragainės aps.) gimė **Jokūbas Stiklorius (Stiklorius)**, mokytojas, visuomenės ir kultūros veikėjas, spaustuvininkas.

Mirė 1942 02 19 Tilžėje.

2001 07 26 Klaipėdoje pradėjo veikti **Prano Domšaičio paveikslų galerija ir kultūros centras**. Dailininkas gimė 1880 09 15 Kropynose (Damaravos vls., Karaliaučiaus aps.), mirė 1965 11 14 Keiptaune (PAR).

2006 07 27 buvo minimas evangeliškojo jaunimo **Būtingės** stovyklos įsteigimo 25-metis. Pirmąją 1980 m. Kintuose suorganizavo diak. Reinholdas Moras, kitos rengtos Būtingėje. Nuo 1993 m. Būtingės stovyklą organizavo LELB Jaunimo centras. Paskutinė surengta 2012 m.

1991 07 28 Kretingoje į kunigus diakonus įšventintas **Darius Petkūnas** (g. 1969 04 19 Klaipėdoje). 1994 05 28 Katyčiuose įšventintas kunigu. Kretingos, Priekulės ir Palangos kunigas, KU doc., religinės spaudos darbuotojas, pirmasis Lietuvoje po II pasaulinio karo teologijos daktaras (2004 05 28, Helsinkio universitetas), habil dr. (2013 12 09, Leipcigo universitetas). Išleistos knygos anglų ir lietuvių k. Klaipėdoje: „Holy communion rites in the Polish and Lithuanian reformed agendas of the 16th and early 17th centuries“, University of Helsinki, 2004 m. ir Klaipėda, 2007 m., „The repression of the Evangelical Lutheran Church in Lithuania during the Stalinist Era“, 2011 m., „Russian and Baltic Lutheran liturgy in the nineteenth and twentieth centuries“, 2013 m. bei „Lithuanian Lutheran Church during World War Two“, 2014 m. ir „Rytų Prūsijos liuteronų liturginė tradicija ir lietuviškoji jos raiška Reformacijos ir Donelaičio laikų agendose“, 2012 m., „Kristijono Donelaičio laikų liuteronų giesmių antologija“ (sudarė Guido Michellini ir Darius Petkūnas), 2014 m. Išrinktas LELB Konsistorijos nariu 2000, 2005, 2011 m.

2021 m. rugpjūtis

1871 08 09 Ragainėje mirė (palaidotas [tikriausiai] ten pat) **Karolis Augustas Jordanas** (Carl August **Jordan**), ev. liut. kunigas, M. Lietuvos raštijos veikėjas. Kun. Pridrikio Vilhelmo Jordano (*1766 12 02 †1845 04 18) sūnus. 1811 03 28–1815 m. studijavo Karaliaučiaus u-te, 1811 m. lankė Liet. kalbos seminarą. Iki 1825 m. buvo Įsruities m-los mokytojas (konrektorius) – vėliau vedėjas (rektorius). 1825–1832 m. Gumbinės senamiesčio parapijos antrasis kunigas. Nuo 1832 m. Ragainės

vok. paraprijos kunigas. Enciklopedijose klaidingai rašoma, kad čia buvo vyskupu (juo buvo Eduardas Zyglėris). 1846 m. Ragainėje buvo sušaukęs pasitarimą lietuviško žodynėlio rengimo reikalais, kuriame dalyvavo F. Kuršaitis, Būdviečių kun. N. F. Ostermejeris (Ostermeyer) ir Ragainės kun. K. H. Malkevičius (Malkvitz). 1850 m. Tilžės apylinkėje išrinktas Erfurto (Erfurt, Vokietija) parlamento nariu. 1846–1855 m. Karaliaučiaus žurnale *Neue Preussische Provinzial-Blätter* išspausdino lituanistinių, etnografinių, mitologinių straipsnių: *Laume* (1846 m.), *Apie lietuviškąjį žodyną* (*Über litauisches Wörterbuch* 1846 m.), *Pastabos knygomis žemaičių tarpe* (*Verzeichnis von Büchener in Žemaitischer Mundart* 1849 m.), *Dėl lietuvių kalbos gramatikos* (*Zür Grammatik der litauischen Sprache* 1849 m.), *Jurginės Lietuvoje* (*Der Georgentag (Jurginnes) in Litauen* 1849 m.), *Kai kurie lietuvių kalbos žodžiai ir prof. Šleicheris* (*Einige Worte über die litauische Sprache und Professor Schleicher* 1853 m.). 1848 m. kun. K. A. Jordanas naujai parengė kun. T. Lepnerio (Lepner) 1744 m. veikalą *Prūsų lietuvis* (*Der preussische Litauer*). Jis rinko kalbinę medžiagą G. H. F. Neselmano (Nesselmann) liet.-vok. kalbos žodynui (1851 m.), kun. L. F. K. Neiso (Neiss) parengtomis *Ewangelizkoms Miszknygomis* (1856 m.) išvertė į liet. kalbą keletą pamokslų. 1870 m. atskiru lapeliu išspausdino *Wakta Prie Rynupės* (liet. vertimą iš *Die Wacht am Rhein*). Kun. K. A. Jordanas vertė į liet. kalbą vokiškų eilėraščių. Pvz., G. H. F. Neselmannas 1877 m. leidinyje *Altpreussische Monatsschrift* (XIV, p. 673-674) paskelbė kun. K. A. Jordano išverstą F. Šilerio (Schiller) eilėraščių *Dauboj tarp kerdžių wargdienuju*. Vedė 1818 m. Žmona Eleonora Goetschaitė (*1801 11 11 †1857 10 12). Gimė 5 sūnūs ir 4 dukros (dar vienas kūdikis mirė mažas).

Gimė 1793 05 29 Narkyčiuose (Įsruties aps.).

1996 08 10 naujai pašventinta restauruota mūrinė **Kretingalės** ev. liuteronų bažnyčia, pokario metais paversta grūdų sandėliu. Atkurta parapija vėl įregistruota 1988 12 14. Nuo 1875 m. Išmūryto bažnyčios bokšto 1993 09 14 nuvo laikinai pokariu sušaudytas kryžius, jis restauruotas. Aptarnauja kun. Saulius Varanavičius.

1996 08 10 Kretingalėje **Arūnas Žydaitis** (g. 1971 07 30 Garliavoje) įvestas diakono tarnystei. Nuo 2009 m. pabaigos tarnauja Kauno parapijoje.

1911 08 11 Lankupiuose (Venckų vls., Klaipėdos aps.) mirė **Endrikis Šadagys**, laiškanėšys, lietuvių visuomenės, kultūros ir spaudos veikėjas.

Gimė 1867 12 10 Uogaliuose (Kintų vls., Šilokarčemos aps.).

1906 08 13 Pabijanicoje (Lasko aps., Lenkija) gimė **Rudolfas Otto Vymeris**, 1930 05 20 baigęs VDU Evangelikų teologijos fakultetą Kaune, kunigavo Jurbarko (čia dar studijuodamas 1928 09 30 iššventintas kunigu diakonu), Panevėžyje (nuo 1928 09 30), Virbalyje (nuo 1930 03 01), Kaune (nuo 1930 10 katechetas, antrasis kunigas (1932 m. ruduo–1935 10 14)) ir Garliavoje su Prienų filija (nuo 1935 10 15), 1941 m. su šeima pasitraukė į Vokietiją. Kunigavo įvairiose parapijose, 1971 09 01 išėjo į pensiją.

Mirė 1980 10 30 Bad Oeynhausen (VFR). Palaidotas Paderborne.

1976 08 18 Rytų Vokietijoje Ceico (Zeit) aikštėje šalia bažnyčios, protestuodamas prieš komunistų valdžios vykdomą bažnyčios veiklos varžymą, susidegino kun. **Oskaras Alfredas Briuzevicas** (Oskar Alfred Brüsewitz). Nuo sunkių nudegimų mirė Halle-Döhlau ligoninėje **1976 08 22**. Buvo gimęs 1929 05 30 Aušgiriuose (Vilkyškių sen., Pagėgių sav.), karui baigiantis atsidūrė Vokietijoje. Ordinuotas 1970 11 29, kunigavo Rippichos parapijoje.

1931 08 19 Paberžiuose (dab. Tauragė) gimė **Jonas Kęstutis Gocentas**, inžinierius elektromechanikas, ilgametis Valstybinio plano komiteto darbuotojas, 1990 07 15 oficialiai paskirtas Dievo žodžio skelbėju (sakytoju) Vilniuje, o po metų – diakonu.

Mirė 1992 10 28 Vilniuje (palaidotas Rokantiškių kapinėse).

1871 08 20 Tilžėje gimė **Fricas Moseris** (Fritz Moser) kunigas. Tikriausiai baigė Karaliaučiaus u-tą. Kunigavo Laukiškoje (pagalbininkas 1901 m.), Doviluose (valdytojas 1901–1902), Laukiškoje (pagalbininkas 1902–1906), Rusnėje (II kun. 1906–1911), Kintuose (1911 12 17–1928), Verdainėje (II kun. 1928–1944) ir Šilutėje (II kun. nuo 1939). Žmona Šarlotė Krug (Charlotte Krug *1881 12 13 †1969 Leipzige). Sūnus Erikas Moseris (Erich Moser *1908 03 20 Rusnėje †1945 03 05 Grubenpeitz), kunigas. Sūnus Fritz Otto Georg Moser 1909 04 26 Rusnėje †1986 08 22 Leipzige, prof. dr. med. HNO. Dukra Hildegard Moser *1916 02 01 Kintuose †2011 Kalkofene (Rheinland-Pfalz, Vokietija).

Mirė 1948 11 06 Naumburge a. Saale (VDR).

1996 08 20 Plau am See (Meklenburge/Vakarų Pomeranija, Vokietija, palaidotas [tikriausiai] ten pat) mirė **Gustavas Gildė** (Gustav Gilde), kunigas. Studijavo Vokietijoje, teologinius egzaminus išlaikė VDU Evangelikų teologijos f-te. Jį vienintelį iš VDU absolventų Klaipėdos krašto Konsistorija priėmė į tarnybą (gal todėl, kad buvo vokietis). 1934–1935 m. buvo Karklininkų (Klaipėdos bažn.

aps.) parapijos administratorius, 1935–1942 m. – antrasis Priekulės parapijos kunigas. 1942 m. aptarnavo ir Vanagų parapiją. Nors Klaipėdos krašte lietuviškos pamaldos buvo uždraustos, 1942 m. lietuvininkų paprašytas, Kristaus Žengimo į dangų dieną kun. G. Gildė atlaikė lietuviškas pamaldas. Po to teko ilgai aiškintis valdžiai. Nuo didesnių nemalonumų išsigelbėjo įrodęs, kad bažnytinė vadovybė jam nebuvo pasiuntusi tokio įsakymo. 1943 m. naciai jį iškėlė iš Priekulės į tolimą Vokietijos parapiją už jaunimo mokymą (naciai draudė bažnyčios tarnams mokyti jaunimą) ir nesutikimą paversti parapijos namo nacių jaunimo sporto sale. Kun. G. Gildės šeima liko Priekulėje. Kun. G. Gildė buvo vedęs Erną Hakaitę (Erna Bertha Haak *1908 11 25 Virbalyje †1941(ar 7) 05 20 Virbalyje). Gimė sūnus. Antroji žmona Ilzė (Ilse) Kersten. Gimė 3 dukros. Po II pasaul. karo kun. G. Gildė kunigavo nuo 1944 m. Dembeke (Dambeck/Mecklenburg), nuo 1955 m. katedros pamokslininku ir konsultantu jaunimo klausimais Giustrove (Domprediger Güstrow), ten pat probstu (ev. liuteronų vyresniuoju kunigu) 1960 m., nuo 1977 11 01 pensininku probstu iki mirties Plau am See R. Vokietijoje.

Gimė 1908 03 20 Virbalyje.

1866 08 21 Jodžiūnuose (Pyragių vls., Pilkalnio aps.) gimė **Anė Jankuvienė-Puknaitė**, Martyno Jankaus žmona, aktyvi Mažosios Lietuvos visuomenės veikėja.

Mirė 1913 07 27 Bitėnuose (Ragainės aps.).

1941 08 21 Paneriuose (prie Vilniaus) drauge su vyru Emiliu Vilmantu-Mecklenburgu gestapo sušaudyta **Ona (Ana, Anė) Jagomastaitė-Vilmantienė**, spaudos darbuotoja, kraštotyrininkė, visuomenės veikėja.

Gimė 1900 01 12 Tilžėje.

1941 08 23 Paneriuose kartu su visa šeima (žmona Marta, sūnumis Dovu ir Jurgiu) gestapo sušaudytas **Enzys Jagomastas**, kultūros veikėjas, Tilžės akto (1918 m.) signataras, savo spaustuvėje Tilžėje spausdinęs tautinio ir liuteroniško turinio knygas. **1996 08 23** VELB kun. Valdas Aušra, dalyvaujant Arkikatedros monsinjorui Kazimierui Vasiliauskui, pašventino paminklinį akmenį (autorius arch. Julius Masalskas). **2001 08 23** VELB kun. Mindaugas Sabutis pašventino naujai sutvarkytą Jagomastų kapavietę (arch. Živilė Mačionienė). 2007 08 25 atidengta atminimo lenta prie jo vardu pavadintos Lumpėnų pagrindinės mokyklos.

Gimė 1870 03 22 Lumpėnuose (Tilžės aps.).

1846 08 24 Būdviečiuose (Ragainės aps.) mirė **Natanelis Frydrichas Ostermejeris**, vertėjas, raštinys darbuotojas. Baigęs Karaliaučiaus universitetą mokytojavo, kunigavo. 1823 m. Tilžėje pradėjo leisti pirmąjį lietuvišką periodinį leidinį „Nusidavimai Dievo karalystėje“ (išėjo 2 nr.).

Gimė 1784 04 08 Viliūnuose (Pilkalnio aps.).

1996 08 24 Rusnėje diakonas (nuo 1992 m.) **Gintaras Pareigis** ordinuotas kunigu diakonu šioje parapijoje. Suspenduotas 2005 m. Gyvena Vokietijoje.

Gimė 1965 02 16.

1731 08 26 Enciūnuose (Stalupėnų aps.) gimė **Efraimas Frydrichas Meisneris**, išvertęs pamokslų K. Milkiaus „Mišknygoms“ (1800 m.), padėjęs rengti 1806 m. jo giesmyną. Studijavo Karaliaučiaus ir Hallės universitetuose, kunigavo.

Mirė 1815 05 19 Širvintoje (Pilkalnio aps.).

2021 m. rugsėjis

1861 09 02 Bikuškio dvare (Sudeikių apyl., Utenos raj.) gimė **Stefanija Strazdaitė-Jablonskienė**, ev. liuteronė, lietuvių rašytojų (A. Baranausko, Maironio, Vydūno ir kt.) vertėja į lenkų k. Tėvas – Julijonas Drazdauskas, 1863 m. sukilimo dalyvis. Motina – Kamila Denks (ar Densk), Kauno liuteronų kunigo dukra.

Mirė **1936 07 05** Vilniuje. Palaidota gražioje liuteronų kapinėse ant Tauro kalno (sovietmečiu sunaikintos).

1906 09 02, švenčiant Kintų ev. liuteronų bažnyčios 200-ąsias metines, padėtas parapijos namų kampinis akmuo (pašventinti 1908 08 25), juose po II pasaulinio karo įsikūrė bažnyčia. Nors 1948 08 27 atkurta parapija, pokariu bebokštė bažnyčia (1706 ar 1709 m.) buvo paversta sandėliu, vėliau – parodų ir koncertų sale, 1990 m. atiduota R. katalikams (dabar naudojasi pagal panaudos sutartį). 2010 09 05 vysk. M. Sabučio pašventinti bažnyčios vargonai, padovanoti geradarių iš Altlunebergo parapijos (Vokietija). Po ūkinio pastato renovacijos 2014 08 09 atidaryti ir palaiminti Kristijono Donelaičio vardu pavadinti parapijos socialinių paslaugų ir tradicijų puoselėjimo namai, o parapijos kunigui Mindaugui Žilinskiui įteiktas tarnybinis sidabrinis kryžius.

1941 09 02 Gervėnuose (Kurtuvėnų vls., Šiaulių aps.) gimė dr. **Vaclovas Bagdonavičius**, filosofijos istorikas, Mažosios Lietuvos kultūros tyrėjas, ilgametis Vydūno draugijos pirmininkas, dabar Garbės pirmininkas.

Mirė 2020 03 22 Vilniuje.

1981 09 02 Kaune vyskupas **Jonas Kalvanas** susitiko su užsienio įvairių konfesijų teologų akademikų grupe ir papasakojo apie mūsų Bažnyčios gyvenimą.

1891 09 04 Kepaluose (Dovilų vls., Klaipėdos aps.) gimė **Martynas Reišys**, pirklys, Klaipėdos krašto visuomenės veikėjas.

Mirė 1955 09 12 Bad-Reichenhalle (Bavarijoje, Vokietija).

1686 09 08 Liebstadte (Rytprūsiai) gimė **Michaelis Lylientalis (Lilienthal)**, vokiečių istorikas, teologas, literatas, paskelbė straipsnių iš Mažosios Lietuvos istorijos, raštijos, vietovardžių.

Mirė 1750 01 20 Karaliaučiuje.

2001 09 08 pirmosios atkurtos **Raseinių** ev. liuteronų parapijos pamaldos. 1818 m. pastatyta medinė bažnyčia (parapija įsteigta **1816 m.**), 1853 m. įsigyta nebaigta statyti mūrinė karmelitų bažnyčia, kuri pašventinta 1862 12 ???. 1953 m. sovietų valdžia bažnyčią uždarė ir nugriovė. Dabar liuteronai glaudžiasi ortodoksų (stačiatikių) cerkvėje. Aptarnauja kun. Arvydas Malinauskas.

1946 09 09 Kasselyje (Mattenbergo pabėgėlių stovykloje, Vokietija) mirė **Jonas Vanagaitis**, spaudos darbuotojas, publicistas. Leido ir redagavo įvairius Mažosios Lietuvos laikraščius, paskelbė atsiminimų. 2009 09 19 kartu su žmona perlaidotas Bitėnų–Rambyno kapinaitėse. 2010 07 06 Klaipėdoje, J. Karoso g. 13 (buv. Žalioji g. 2), atidengta atminimo lenta.

Gimė 1869 09 23 Pabudupiuose (Kakšių vls., Ragainės aps.).

1931 09 10 Rimženčiuose (Naumiesčio vls., Tauragės aps.) gimė dr. **Albertas Juška**, pedagogas, kultūros darbuotojas, Mažosios Lietuvos Bažnyčios ir mokyklų tyrėjas. Parašė knygas „Mažosios Lietuvos Bažnyčios istorija XVI–XX a.“ (1997 m.), „Mažosios Lietuvos mokykla“ (2003 m.) ir kt.

Mirė 2014 12 21 Klaipėdoje (žuvo nereguliuojamoje perėjoje Kauno g.)

1906 09 11 Klaipėdoje mirė **Adomas Einaras**, mokytojas, spaudos darbuotojas, vienas iš „Sandoros“ draugijos steigėjų. Išleido kn. „Pašlužikit kits kitam!“ (1904 m.).

Gimė 1842 03 23 Bendikuose (Kretingalės vls., Klaipėdos aps.).

1906 09 14 Šmuruose (Veiverių vls., Marijampolės aps.) gimė **Adolfas Keleris** (prad. pavardė Kelertas), spaudos darbuotojas, kunigas, išeivijos lietuvių ev. liuteronų senjoras, garbės senjoras (1983 07 02). Mokėsi Skriaudžių prad. m-loje, Veiverių vid. m-loje; brandos atestatą įgijo 1929 m. Tauragės g-joje. 1929 m. rudenį įstojo į LU. LU ev. stud. *Donelaičio* dr-jos (įst. 1929 11 30) valdybos išdininkas ir *Evangelikų dr-ijos* (įst. 1929 11 23) narys, 1933 m. buvo Universiteto teismo narys. 1935 m. baigė VDU. Išlaikęs *pro venia concionandi* egzaminą, 1935 06 19 paskirtas pamokslininku Batakams (be Tauragės aptarnavimo), pradėjo dirbti 1935 07 20. Išlaikęs egzaminą *pro ministerio* **1936 01 24**, iššventintas kunigu **1936 02 09**. Ordinacijai vadovavo kunigas senjoras Henrikas D. Sroka, asistuojamas kunigų dr. Viliaus Gaigalaičio ir Augusto Vymerio. Kunigavo Batakiuose, Tauragėje (II kunigas). Nuo 1936 06 01 aptarnavo ir Kelmės filiją. Dėstė tikybą Tauragės g-joje (nuo 1936 m.) ir mokytojų seminarijoje (nuo 1937 m.). Paskutinės atsisveikinimo pamaldos Lietuvoje laikytos 1940 12 26. Paskutinis krikštas 1941 02 22 Batakiuose. 1941 m. su šeima „repatrijavo“ į Vokietiją. Kunigavo VoMi stovykloje Zduńska Wola netoli Lodzės (dab. Lenkija), Pomeranijoje (Pommern, Vokietija). 1943 m. rudenį lankėsi Lietuvoje, bet jam neleido laikyti pamaldų. Po karo gyveno Venene (Wehnen), sakė pamokslus pabėgėlių stovyklose šiaurės Vokietijoje, rengė suvažiavimus, sinodus, aštuonis kartus (kartą per metus) aplankė lietuvius evangelikus Anglijoje. 1947 m. atstovavo lietuviams ev. liuteronams Pasaulio liuteronų sąjungos (PLS) kongrese Lunde (Lund, Švedija). 1948 12 07–12 Lietuvių ev. liuteronų Sinodo Imbshausene (Imbshausen, Vokietija) išrinktas Tremties bažnyčios senjoru ir Vyriausios Bažnyčios tarybos prezidiumo pirmininku. Dalyvavo PLS suvažiavimuose: 1952 m. Hanoveryje (Hannover, Vokietija), 1957 m. Mineapolyje (Minneapolis, JAV), keliskart Europos Bažnyčių konf-jose Danijoje. Liet., latvių, estų, lenkų ir vengrų liuteronų Konvento (įk. 1956 m.) atstovų suvažiavime Eslingene 1958 10 07 išrinktas jo nuolatinės institucijos – prezidiumo – pirmininku. Teol., pastoracinio darbo organizavimo klausimais rašė į period. spaudą, 1957–1971 m. buvo populiariausio išeivių lietuvių ev. liuteronų spaudinio *Svečias* atsakomasis redaktorius. 1946 m. išleido ev. giesmynėlį „Evangelikų giesmės“ (2500 egz.) su 68 giesmėmis, 1948 m. perspausdino 300 giesmių iš sen. giesmyno. 1980 10 01 dėl senatvės atsisakė senjoro pareigų. Vedė 1938 07 05 Batakiuose. Žmona Tamara Štrausaitė (Tamara Strauss *1912 04 24 †1998 08 28) iš Šarkės dvaro (Mažeikių aps.), užaugino 4 dukras. Duktė **Tamara Schmidt** (*1939 04 24 (pagal krikšto įrašą 25 d.) †2003 08 25), 1990 07 29 iššventinta kunige Tauragėje, 1995–1998 m. dirbo Vilniaus ev. liuteronų parapijoje.

Mirė 1983 11 04 Brėmene (Vokietija).

1931 09 15 Bruklina (Brooklyn, Niujorko, New York, miestas dalis, JAV), ten ir palaidotas) mirė **Jurgis Macaitis** (Georg **Matzat**), kunigas. Berlyne lankė aukštesniąją m-lą. 1883 m. išvyko į JAV. Springfielde (Springfield, Ilinojaus v-ja) baigė dvasinę seminariją. Grįžo į M. Lietuvą. 1887 09 11 ordinuotas kun. P. Kerno apsiskelbusio Rukuose kun. D. Laukanto padėjėju. 1887–1890 m. Rukuose senliuteronų sektoje kunigavo 3 metus. 1890 m. vėl išvyko į JAV. 1890–1893 m. kunigavo Sabino, 1893–1907 m. Fergus Folso (Fergus Fallso), 1907–1914 Elmaro parapijose (visos Minesotos v-joje), nuo 1914 m. gegužės buvo Bruklino, Maspeto (Maspeth), Niujorke, Filadelfijos (Philadelphia, Pensilvanijos v-ja) lietuvių kunigas. Lankė ir Bridgeporto (Bridžport, Konektikuto v-ja), Nogatako (Naugatuck, Konektikuto v-ja), Niu Heiveno (New Haven, Konektikuto v-ja), Petersono (Paterson, New Jersey v-ja), Bostono (Masačusetso v-ja), nuo 1926 m. Baltimorės (Baltimore, Merilando v-ja) lietuvių. 1918–1921 m. bendradarbiavo kun. J. Rozako leidžiamame laikraštyje *Paslas*. Ragino lietuvių vartoti savo kalbą ir jos neužmiršti, 1918–1922 m. leido krikščionišką laikr. *Pasiuntinybės paslas*. 1890 m. Cvikau (Zwickau, Vokietija) išspausdino kn. „Trumpas Pamokymas apie szio cseso trudna Baznyczos Pasilaikymą ir szirdingas Pagraudenimas, neczystą Moksła netikru Praraku vengti“. Rukuose vedė kun. D. Laukanto dukrą Emą, užaugino 5 sūnus ir 2 dukteris.

Gimė 1853 11 05 Viešvilėje (Ragainės aps., dab. Jurbarko raj.).

1936 09 15 panaikintas **VDU evangelikų teologijos fakultetas**, įsteigtas 1925 03 24 Lietuvos universitete Kaune. Per 10 veikimo metų fakultetas paruošė 23 liuteronų ir 8 reformatų kunigus.

1741 09 16 Barčiuose (Visbarynų vls., Pilkalnio aps.) gimė **Danielius Gotlybas Zetegastas (Settegast)**, išleidęs bitininkystės vadovėlį „Naudingos bičių knygelės“ (1801 m.). Studijavo Karaliaučiaus universitete (nebaigė), mokytojavo Priekulėje.

Mirė 1813 05 22 Priekulėje.

1821 09 19 Plyviškiuose (Vėluvos aps.) mirė **Zigfrydas Ostermejeris**, publicistas, giesmių eiliuotojas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, mokytojavo, kunigavo. Vokiečių kalba išleido brošiūrą, ginančią lietuvių kalbos teises (1817 m.), užrašė lietuvių liaudies dainų.

Gimė 1759 10 23 Trempuose (Darkiemio aps.).

1991 09 22 K. Donelaičio memorialiniame muziejuje (bažnyčioje) **Tolminkiemyje**, LELB pastangomis, įvyko **pirmosios** pokarinės pamaldos, skirtos KNYGAI-BIBLIJAI.

1871 09 25 Mantvilaičiuose (Natkiškių vls., Tilžės aps.) gimė **Kristupas Urėdaitis**, prekybininkas, Mažosios Lietuvos visuomenės ir kultūros veikėjas.

Mirė 1913 02 09 Tilžėje. 2013 11 30 Jonikaičių ev. liuteronų kapinėse (Pagėgių sav.) buvo pašventinti Urėdaičių šeimos kapų paminklai (Tauragėje veikiančios „Akmensidos“ savininkas Vytautas Vaičys už savikainą sutvarkė tėvų paminklinę stelą bei padarė naujus paminklus, kadangi ši neišliko, broliams Jonui ir Kristupui Urėdaičiams).

1996 09 25–26, siekiant stiprinti Lietuvos valstybės institucijų ir religinių bendruomenių sąveiką katastrofų atvejais, **KAM Civilinės saugos departamentas** (direktorius plk. Gediminas Karolis Pulokas) ir **Pasaulinė Bažnyčių Taryba** (projekto koordinatorius – Škotijos presbiterionų kunigas Gerald Moule) surengė **pirmąjį tarptautinį seminarą** „Lietuvos religinių bendruomenių, visuomeninių organizacijų ir valstybinių įstaigų vaidmuo valstybės pasirengime didelių nelaimių atvejais“. Seminaras vyko Krašto apsaugos Mokymo centre Nemenčinėje. Dalyvauti buvo pakviesti visų tradicinių Lietuvos bažnyčių ir religinių bendrijų vadovai bei atstovai. Lietuvos ev. liuteronams atstovavo vysk. Jonas Kalvanas ir kun. Reinholdas Moras.

1921 09 26 Jonušuose (Dovilų vls., Klaipėdos aps.) gimė **Ansas Lymantas**, spaudos darbuotojas, žurnalistas, redaktorius, dailininkas, išeivijos lietuvininkų veikėjas, 1985–1992 m. Mažosios Lietuvos fondo (MLF) valdybos pirmininkas. Parašė kn. „Man knietėjo pasakyti, kas gulėjo ant širdies“ (2001 m.).

Mirė 2002 07 22 Montrealyje (Kanada).

1751 09 28 Šilutėje gimė **Kristijonas Dovydas Vitikas (Wittich)**, giesmių rengėjas, lietuvių liaudies dainų rinkėjas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, mokytojavo, kunigavo. Išleido giesmynėlį „Kelios šventos giesmelės“ (1820 m.), teikė medžiagos L. Rėzos „Dainų“ leidimui.

Mirė 1824 05 25 Kaukėnuose (Pakalnės aps.).

1996 09 28 Žemaičių Naumiestyje įvestas diakono tarnystei **Jonas Liorančas** (g. 1975 03 16 Tauragėje), 1997 12 26 Nidoje ordinuotas kunigo tarnystei Nidoje ir Juodkrantėje. 2000 m. nesėkmingai kandidatavo rinkimuose į Neringos savivaldybės tarybą Lietuvos liberalų sąjungos sąraše. 2002–2005 m. buvo Čikagos lietuvių „Tėviškės“ parapijos kunigas. Šiuo metu aptarnauja Nidos ir Juodkrantės parapijas. Išrinktas LELB Konsistorijos kandidatu 2011 m.

1991 09 29 pašventinta nauja **Šilalės** ev. liuteronų bažnyčia, atstatyta ant senųjų **1941 06 24** sudegusios antrosios medinės bažnyčios (1838 m.) pamatų. Prie bažnyčios buvo pastatyta medinė varpinė, į kurią buvo įkeltas nedidelis varpas. 1882 m. ši bažnyčia buvo suremontuota, o ant bažnyčios vakarinio galo pastatytas medinis bokštas ir įkeltas varpas. Pamaldos iki tol vyko Obelyno k. Juliaus ir Marės Gėrkių namuose. **2006 10 28** bažnyčiai suteiktas Jono Tartilavičiaus–Batakiečio vardas. Pirmoji medinė bažnyčia pastatyta **1806 m.**, kuri sudegė 1833 m. 1993 10 30 atidengtas paminklinis akmuo. **2001 07 29** pašventintas naujasis bažnyčios varpas. Aptarnauja kun. Mindaugas Dikšaitis.

1941 m. rudenį Noištetine Pomeranijoje (vok. Neustettin, dab. Szczecinek, Lenkija) mirė (palaidotas [tikriausiai] ten pat) **Henrikas Dzeržislovas Sroka** (Heinrich Dzerżislaw **Sroka**), ilgametis Šakių parapijos kunigas (1886–1941), superintendentas (1913 m.). Baigęs Varšuvos g-ją 1879 m., studijavo Tartu u-to Teologijos f-te (1879–1885), kurį baigė teol. dr. laipsniu. Įšventintas kunigu 1884 11 30 Varšuvoje, buvo Augustavo diecezijos (apygardos) vikaras Garliavoje (1885–1886). Administravo ir Sudargo filiją (jo pastangomis pastatyta nauja mūrinė bažnyčia) bei 1905–1914 m. Garliavos parapiją. Per I pasaul. karą 1915 buvo ištremtas į Rusiją. Pirmasis LELB laikinosios konsistorijos pirmininkas 1919 10 15–1922 03 31, 1929 07 22 išrinktas lietuvių sinodo vicesenjoru, 1933 10 01–1937 12 19 lietuvių liuteronų senjoras, garbės senjoras (1937 12 19), 1934 02 01 Konsistorijos pirmininko pavaduotojas, 1936–1937 12 19 ėjo Konsistorijos pirmininko pareigas, 1934 11 30 apdovanotas II kl. Gedimino ordinu. Būdamas aukštos erudicijos, didelio tolerantiškumo ir pažangių pažiūrų rūpinosi „Aušros“ ir kitų lietuviškų leidinių platinimu, steigė parapines mokyklėles, talkino knygnešiams, po karo 7 metus Šakių „Žiburio“ g-joje dėstė klasikinės kalbas. Jis (lenkas) buvo pirmasis kunigas, kuris Suvalkų krašte pamaldas lygiai ėmė laikyti lietuvių ir vokiečių kalba. Įvairiu metu administravo Tauragę su filijomis (1892 12 05–1894 03 01), Jurbarką (1892 12 25–93 12 31), Garliavą (1930–1931) ir Kudirkos Naumiestį (1912, 1928 11 01–1940 06 25). Vedė 1885 m. Žmona Marta Emilija – Augustavo diecezijos superintendenteo Eduardo Erdmano (Leopold Eduard Erdmann 1818 01 26–1899 12 25) Garliavoje dukra, jo svainis kun. Karlas Ekertas (Karl Eckart). Dukra Halina Srokaitė (Halina Sophie Sroka) – kun. Miečislavo Riūgerio (Mieczysław Rüger *1879 08 20) žmona.

Gimė 1858 07 16 Viskitkiuose (Žyrarduvo aps., prie Varšuvos).

2021 m. spalio

1646 10 ?? Laukiškoje (Labguvos aps.) mirė **Jonas Partatijus**, giesmių eiliuotojas, leksikografas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, kunigavo. Viena jo giesmė paskelbta 1753 m. giesmyne, sudarė lietuvių ir graikų kalbų lyginamąjį žodynėlį, kuris neišliko.

Gimė 1610 m. Reinerze (Silezija, dab. Lenkija).

2006 10 01 Vilniuje iškilmingai pašventinti ev. liuteronų **senelių globos (slaugos) namai**, (dab. VŠĮ „Vilniaus evangelikų liuteronų bažnyčios diakonijos savarankiško gyvenimo namai“, Vokiečių g. 20), įsteigti Vilniaus ev. liuteronų parapijos ir diakoninės organizacijos „Vilniaus Sandora“.

1636 10 04 Įsrutyje gimė **Bernardas Zandenas**, talkinęs S. Bitneriui verčiant NT. Kunigavo, profesoriavo Karaliaučiaus universitete.

Mirė 1703 04 04 Karaliaučiuje.

1936 10 05 Kaune įvyko **Lietuvos evangelikų** [liuteronų ir reformatų] **suvažiavimas**, kuriame dalyvavo apie 250 atstovų. Evangelikų bažnyčios padėties Lietuvoje (su Klaipėdos kraštu) sutvarkymui buvo išklaustyti pranešimai („Lietuvos evangelikų bažnytiniai reikalai“, „Lietuvos evangelikų tautiniai reikalai“, „Švietimo ir auklėjimo reikalai“ ir „Klaipėdos krašto evangelikų bažnytinė padėtis“). Suvažiavusieji pareiškė bendrą pageidavimą, kad minėtos trys bažnyčios, likdamos visiškai autonomiškos savo vidaus susitvarkyme, būtų sujungiamos vienos bendros centrinės institucijos, kad būtų keliama bažnytinė muzika ir giedojimai, vartojant vieną bendrą pagerintą giesmyną ir steigiant tam tikslui reikalingus kursus ir kt. LEB turėtų būti vieninga, valdoma vienos Konsistorijos ir vieno vyskupo. Klaipėdos krašto evangelikų bažnyčios reikalais priimta rezoliucija (glaudžiausia vienybė tarp Lietuvos ir Klaipėdos krašto bažnyčių, dėl nepatenkinamo bažnytinio patarnavimo lietuvių kalba, prašyti Vyriausybės skirti įstaigų valdininkus ir tarnautojus kiek galint iš evangelikų tarpo).

1886 10 06 Mažuosiuose Dargužiuose (Vieškalnių vls., Pilkalnio aps.) gimė **Jonas Elijošaitis**, spaudos darbuotojas, periodikoje paskelbęs straipsnių, apsakymų, eilėraščių (pasirašydavo slapyvardžiu *Lietuvos sūnus*). Dirbo fabrikuose, Tilžėje vertėsi knygų prekyba.

Mirė 1915 06 12 Tilžėje nuo džiovos.

1896 10 07 pašventinta nauja raudonplytė **Vilkyškių** ev. liuteronų bažnyčia kitoje vietoje nei ankstesnė su 45 m aukščio bokštu, kuri po karo buvo paversta grūdų sandėliu, po restauracijos naujai pašventinta 2012 04 14. Parapija įsteigta iki 1560 m. 1615–1621 (1623) m. pastatyta nauja bažnyčia su

klebonija. 1760–1761 m. iškilo laikina bažnyčia, 1766 m. baigta kunigo sodyba; 1770–1772 m. pastatyta nauja bažnyčia. **1996 05 18** ant pokariu nugriauto bokšto užkelta jo 17 m aukščio smailė, kurios viršūnėje pritvirtintas senasis restauruotas kryžius su kapsule. Aptarnauja kun. Mindaugas Kairys.

1786 10 08 padėtas kampinis akmuo dabartinės mūrinės (akmens ir plytų) **Žeimelio** ev. liuteronų bažnyčios, kuri pašventinta 1793 09 29. Iš tokios pat medžiagos 1862 m. buvo pastatyta ir klebonija. **Parapija įsteigta 1540 m.** Bažnyčios bokštas buvo pastatytas 1889–1890 metais. Aptarnauja kun. Juozas Mišeikis.

1979 10 11 atidarytas **K. Donelaičio memorialinis muziejus** Tolminkiemyje (dab. Čistyje Prudy), įrengtas už Lietuvos lėšas atstatytoje istorinėje evangelikų liuteronų bažnyčioje (**1756 m.** kun. K. Donelaičio rūpesčiu pastatyta bažnyčia buvo nugriauta 1950 m.). Jos kriptoje 1979 06 14 perlaidoti kun. K. Donelaičio palaikai. LELB pastangomis **1991–2005 m.** bažnyčioje-muziejuje kiekvienais metais rengtos Rugsėjo Biblijos pamaldos. Tolminkiemio parapija buvo įkurta 1589 m., pirmoji bažnyčia pastatyta 1598 m., tais pačiais metais įsteigta parapiinė mokykla.

1951 10 12 Kl. Siuntele netoli Hamelno (Kl. Süntel b. Hameln; Žemutinėje Saksonijoje, Vokietija) mirė **Paulius Titelbachas** (Paul Ferdinand Aloys Tittelbach). Mokėsi Mintaujos gimnazijoje (1877–1885), studijavo Tartu universitete (1885–1890), kurį baigė teologijos kandidato laipsniu. 1890 m. mokytojavo Tamistėje (Tammist), o 1891 m. – Strutelėje (Strutteln). 1892 01 26 (02 07) ordinuotas, kunigavo Kėdainiuose (1892–1910, 1919–1941), t. p. Virbalyje (1932–1938) ir Vilniuje (1910–1919), tuo pačiu metu toliau buvo ir Kėdainių parapijos administratorius), čia paskirtas probstu. Nepriklausomoje Lietuvoje 1920 06 23–24 LELB Generaliniam Sinodui sudarius pirmąją LELB Konsistoriją, buvo LELB Konsistorijos narys (1920–1941), LELB vokiečių sinodo senjoras (1921–1941). Be to, 1925–1930 m. dirbo Kėdainių gimnazijos vokiečių k. mokytoju, o 1930–1931 m. buvo VDU privatdocentas. VDU 1941 m. repatrijavo į Osterodę (Rytprūsiai; dab Ostruda (*Ostróda*), Lenkija), 1942 m. slapta grįžęs į Lietuvą, aptarnavo Kėdainių, Kauno ir kitas grįžusių repatrijantų atkurtas vokiškai kalbančias parapijas (1942–1944). Po karo iki mirties kunigavo Vokietijoje Flegessene ir Klein Siuntele, nuo 1946 m. buvo pagalbos pabėgėliams Lietuvos vokiečiams evangelikams komiteto pirmininkas. Pagerbiant kunigo atminimą, Žemutinės Saksonijos Zalcgiterio (Salzgitter) mieste jo vardu pavadinta gatvė: *Propst-Tittelbach-Weg*. Pasinaudota kun. D. Petkūno archyvine medžiaga.

Gimė 1865 11 23 (12 05) Gailiamuizės dvare (Gailhof; Kurše, dab. Latvija).

1936 10 12 Rimženčiuose (Naumiesčio vls., Tauragės aps.) gimė **Marta Juškaitė**, bibliotekininkė, kraštotyrininkė. Gyveno Kaune.

Mirė 2018 04 10 Jonavos ligoninėje (palaidota 12 d. Žemaičių Naumiesčio evangelikų kapinėse).

1901 10 14 Diegliuose (Agluonėnų vls., Klaipėdos aps.) gimė **Martynas Kavolis**, modernus ūkininkas, Klaipėdos krašto metraštininkas – fotografas mėgėjas.

Mirė 1978 12 16 ten pat.

1976 10 14 Lobberiche, Nettetalyje (Šiaurės Reinas-Vestfalija, Vokietija) mirė **Vilhelmas Grodė** (Wilhelm Grodde), buvęs Smalininkų kunigas (1914–1944), vienintelis dvasininkas, likęs Klaipėdos krašte, kai šį užėmė sovietai. Po teologijos studijų Karaliaučiuje tarnavo Groshaidekrugo (Groß Heydekrug, Žuvininkų aps.; dab. Vzmorje) parapijoje, 1913 04 01 tapo Ragainės parapijos pamokslininko padėjėju, o 1914 m. birželį buvo pašauktas Smalininkų parapijos kunigu pagalbininku. I pasaulinio karo pradžioje į Smalininkus įsiveržus Rusijos kariuomenei, su dalimi parapijiečių suspėjo pasitraukti. Rusus išvarius, sugrįžo. Bažnyčia ir klebonija buvo išlikusios neblogos būklės, tačiau beveik pusė parapijiečių ištremti į Pavolgį. Dauguma jų sugrįš po kelerių metų. 1917 m. oficialiai įvestas Smalininkų parapijos kunigu. Iš Smalininkų vėl teko trauktis 1944 m. spalį, tačiau šį kartą frontas pabėgėlius aplenkė. Grįžęs į Smalininkus, mėgino sutelkti išlikusius parapijiečius, tačiau sovietų valdžia tai daryti uždraudė. Persikraustęs į Jurbarką, vargonininkavo R. katalikų bažnyčioje, aplankydavo gretimas liuteronų parapijas. Neoficialiai atlikdavo dvasinius patarnavimus aplinkiniams liuteronams, pamokslaudavęs Skirsnemunės bažnyčioje. 1957 m. repatrijavo į VFR.

Gimė 1885 10 12 Karaliaučiuje?

1891 10 15 Šatriuose (Sėlinų vls., Klaipėdos aps.) [nustatyta gimimo vieta] gimė **Jurgis Sauga**, prekybininkas, Klaipėdos krašto visuomenės ir kultūros veikėjas. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, aktyviai dalyvavo išeivijos veikloje.

Mirė **1986 10 08** Hagene (Vokietija).

10 16 – **Mažosios Lietuvos gyventojų genocido diena**, kurią LR Seimas 2006 07 19 paskelbė atmintina diena.

1991 10 19 Bitėnuose (Pagėgių savivaldybė) perlaidotas **Vydūnas** (Vilius Storosta, g. 1868 03 22 Jonaičiuose (Gaidelių vls., Šilokarčemos aps.)), dramaturgas, filosofas, publicistas, Tilžės lietuvių giedotojų draugijos vadovas, keleto giesmių žodžių autorius bei vertėjas. Baigęs Ragainės mokytojų seminariją, mokytojavo, vėliau studijavo Vokietijos universitetuose, dėstė Klaipėdos muzikos mokykloje. Parašė pjesių („Probočių šešėliai“, 1908 m.; „Amžina ugnis“, 1913 m.; „Pasaulio gaisras“, 1928 m. ir kt.), filosofinių, istorinių, publicistinių ir kt. darbų. Tilžėje vokiečių kalba 1932 m. išleido veikalą „Septyni šimtai metų vokiečių ir lietuvių santykių“. Mirė 1953 02 20 Detmolde (Vokietija). Siekiant propaguoti Vydūno palikimą, 1988 11 05 Vilniuje buvo įkurta visuomeninė kultūros organizacija – Vydūno draugija. Nuo 1994 m. Kintuose veikia Vydūno muziejus, 1998 m. reorganizuotas į Vydūno kultūros centrą. 2013 05 10 Detmolde Wiesenstrasse 5, ant namo, kuriame dabar veikia evangeliškas studentų bendrabutis, o 1946 m. kartu su kitais pabėgėliais keletą savaičių gyveno Vydūnas, atidengta atminimo lenta, o šoninės sienos nišoje pastatytas biustas (skulpt. Lionginas Garla). 2018-uosius LR Seimas paskelbė Vydūno metais.

1866 10 21 (11 02) Biržuose, 1867–1882 m. Biržų distrikto ev. ref. suprintendento Konstantino Alberto (Adalberto) Močiulskio šeimoje, gimė **Karolis Aleksandras Močiulskis (Mačiulskis)**, baigęs Karaliaučiaus universitetą, čia 1893 10 03 išventintas ev. liuteronų kunigu, kunigavo Vyžainiuose (1895–1896), Virbalyje (1897–1914), Samaroje (1914–1915), Rygoje (1915–1918) ir Virbalyje (1918–1925).

Mirė 1925 12 08 Virbalyje.

1976 10 21 Čikagoje (JAV) mirė **Martynas Purvinas**, pedagogas, mažlietuvių veikėjas. Parašė studiją „Klaipėdos krašto mokyklų draugijos istorija“ (išleista 1995 m.). Kauno VDU studentų draugijos „Mažoji Lietuva“ steigėjas ir pirmininkas (1928–1931). 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, nuo 1949 m. gyveno JAV.

Gimė 1902 03 08 Dauparuose (Dirvupių vls., Klaipėdos aps.).

1756 10 25 Girdavoje gimė **Karolis Gotardas Keberis**, kunigas, giesmių rengėjas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, mokytojavo. Išleido giesmyną „Iš naujo perveizėtos ir pagerintos giesmių knygos“ (1832 m.), naudotą iki 1841 m.

Mirė 1835 01 07 Gumbinėje.

1916 10 26 Kliošiuose (Kairių vls., Klaipėdos aps.) gimė **Vilius Vincas Žiobrys**, mažlietuvių veikėjas. Nuo 1950 m. gyveno JAV, aktyviai dalyvavo Čikagos lietuvių ev. liuteronų parapijų gyvenime, rūpinosi žurnalo „Svečias“ leidyba.

Mirė 1993 01 05 Čikagoje (JAV).

2001 10 26 pašventinta **Evangelijos koplyčia** prie Klaipėdos universiteto Evangeliškosios Teologijos katedros.

1906 10 27 Bairam Alyje (Turkmėnija) tremtinio šeimoje gimė **Arnoldas Endzinas**, mokytojas, spaudos bendradarbis, kultūros istorikas, kraštotyrininkas. 1935 m. baigė Kauno Vytauto Didžiojo universitetą.

Mirė 1984 02 04 Kaune.

1691 10 28 Dumnavoje (Friedlando aps.) gimė **Jonas Berendas (Behrend)**, giesmių eiliuotojas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, mokytojavo, kunigavo Katyčiuose ir Kaukėnuose.

Mirė 1749 10 01 Kaukėnuose (Pakalnės aps.).

1921 10 29 Karaliaučiuje gimė **Alfredas Franckaitis (Franzkeit)**, poetas, rašytojas, publicistas, lietuvių literatūros vertėjas, visuomenės veikėjas, Lietuvos rašytojų sąjungos narys (1992), Joniškių garbės pilietis (2001 06 20). Augo Kybartuose, Virbalyje, nuo 1926 m. gyveno Kaune. 1941 m. repatrijo į Vokietiją. 1942–1944 m. tarnavo vermachte. 1946–1952 m. studijavo teologiją Erlangeno, Miunsterio universitetuose. Ordinuotas 1952 m., iki pensijos 1984 m. kunigavo Freistatto prieglaudoje (jos viceprezidentas). Buvo Baltų draugijos Vokietijoje narys, jos vokiečių-lietuvių skyriaus pirmininkas; Taravos Anikės bendruomenės narys. Leido ir redagavo Vokietijoje gyvenančių Lietuvos vokiečių metraštį „Heimatgruß“ (nuo 1956 m. išėjo 43 numeriai). Parašė eilėraščių (rinkinys „Meilės ir ilgesio eilės“ 1999 m.). Į vokiečių kalbą išvertė A. Baranausko „Anykščių šilėlių“ (knyga *Der Wald: Ein Poem* 1987 m.), sudarė, išvertė ir išleido G. Sauerweino poetinės kūrybos rinkinį *Rūgštaus vyno eilėraščiai = Sauerwein - Gedichte: Išranka iš Dr. J. Basanavičiaus rink., 1922* (su J. Skliutausku, 1993 m.), Maironio (*Aus der Lyrik des litauischen Dichters Maironis* 1990 m.), V. Mykolaičio-Putino (*Aus der Lyrik des litauischen Dichters Vincas Mykolaitis-Putinas*), Just. Marcinkevičiaus (*Rugių ir ugnies kvapas / Duft von Roggen und Feuer* 1996 m.) poezijos rinktinės. Išvertė ir kitų lietuvių poetų – J. Baltrušaičio, F. Kiršos, S. Nėries, A. Jasmanto (A. Maceinos) – kūrinį, J. Grušo, A. Landsbergio dramų. Išvertė 127 lietuviškai rašančių poezių (iš Jungtinių Amerikos Valstijų, Kanados, Didžiosios Britanijos, Belgijos, Australijos) kūrybos ir parengė knygą „Iš rūtų

darželio“ (*Aus dem Rautengärtchen* 2000 m.). Už šalių bendradarbiavimo skatinimą 1996 m. apdovanotas Vokietijos Nuopelnų ordinu, 1998 m. Lietuvos Respublikos DLK Gedimimo IV laipsnio ordinu.

Mirė 2013 03 06 Vėrbleke (Wehrbleck) prie Zulingeno, Žemutinėje Saksonijoje (Vokietija).

10 31 evangeliškas pasaulis kasmet švenčia **Reformacijos dieną** (1517 10 31 augustinų vienuolis dr. **Martynas Liuteris** prie Vittenbergo pilies bažnyčios durų prikalė 95 tezes, kuriomis pakvietė reformuoti bažnyčią, kurios laikomos Reformacijos Europoje pradžia).

1731 10 31 Zalcburgo (Austrija) katalikų vyskupas Leopoldas Firmianas **išvaro** 22 000 **liuteronų**, kurie pakvietus Prūsijos karaliui Frydrichui Vilhelmui I, apsigyveno maro išnaikintuose Rytų Prūsijos kaimuose.

2021 m. lapkritis

1966 11 01 Raseiniuose gimė **Arvydas Malinauskas**. **2001 01 07** Šakiuose buvęs R. katalikų kunigas (1996–2000) įvestas ev. liuteronų kunigu, pašauktas tarnauti Panevėžio ir Kėdainių parapijose, 2006–2009 m. aptarnavo ir Biržų parapiją. Dabar aptarnauja Kėdainius, Panevėžį, Raseinius (nuo 2011 m.) ir Jonavą (nuo 2012 m.), yra Panevėžio moterų pataisos namų kapelionas.

1856 11 04 Aleknaičiuose (Naujosios vls., Pakalnės aps.) gimė **Jurgis Lapinas**, visuomenės ir spaudos darbuotojas.

Mirė 1932 05 09 Senuosiuose Vainotuose (Pakriokių vls., Tilžės aps.).

1691 11 07 Būdviečiuose (Ragainės aps.) mirė **Teodoras Lepneris**, Mažosios Lietuvos lietuvių kultūros tyrinėtojas, kunigas. Parašė knygą „Der Preusche Littauer...“ („Prūsų lietuvis“; išsp. 1744 ir 1848 m., lietuviškai **2011 m.**).

Gimė 1633 11 07 Mühlhausene (Kniautų vls., Ylavos aps.).

1866 11 07 pašventinta mūrinė **Vyžių** bažnyčia, kurios kampinis akmuo padėtas 1865 05 21. Parapija įkurta 1857 10 01. Po karo 1948 08 22 parapija vėl įregistruota. Apie 1960 m. sovietų valdžia bažnyčią uždarė ir pavertė grūdų sandėliu. 1993 05 29 pirmosios atkurtos parapijos pamaldos atgautoje bažnyčioje. Aptarnauja kun. Valdas Miliauskas (oficialiai paskirtas 2016 02 15, iki tol ketverius metus administravo pagal įgaliojimą). 2008 06 10 parapijoje įregistruotas reabilitacijos centras VŠĮ „Gabrielius“ (nuo 2010 04 01 direktorius V. Miliauskas).

1946 11 09 Lebenstedte (Vokietija) įvyko **Pirmasis išeivijos evangelikų sinodas**, kuriame buvo išrinkta „Lietuvių evangelikų Vyriausia Bažnyčios Taryba“, vadovaujama kun. Jono Paupero. Vėliau reformatai nuo šio sinodo atsiskyrė, atstatydami savo sinodo ir kolegijos Lietuvoje tęstinumą.

1996 11 09 Hamburge mokytojas, 1988 08 07 Annaberge prie Bonos (VFR) ordinuotas diakonu, **Ričardas Baliulis** (g. 1940 10 20 Marijampolėje) iššventintas kunigu. Aptarnauja Hamburgo ir kitus Šiaurės Vokietijos lietuvius liuteronus. Iki 2014 05 16 buvo LELB Konsistorijos įgaliotasis atstovas Hiutenfeldo Vasario 16-osios gimnazijos kuratorijoje. 2013 05 03 Hamburge įteiktas sidabrinis tarnybinis kryžius.

1876 11 10 Martynuose (Trušelių vls., Klaipėdos aps.) gimė **Ansas Bruožis** (slp. **Prabočių Anūkas, A.B. Klaipėdiškis**), literatūros istorikas, bibliografas. Dirbo Kauno, Tilžės, Klaipėdos spaustuvėse, tarnavo Klaipėdos krašto Gubernatūroje. Parašė ir išleido 13 faktografinio pobūdžio knygų („Prūsų lietuvių raštija : trumpa Prūsų lietuvių knygų, kalendorių ir laikraščių apžvalga“ (1913 m.), istoriografinį veikalą „Mažosios Lietuvos buvysieji rašytojai ir žymesnieji lietuvių kalbos mylėtojai“ (1920 m.) ir kt.), paskelbė straipsnių lietuvių kultūros ir tautinių teisių klausimais.

Mirė 1928 12 27 Klaipėdoje.

1926 11 10 pašventinta puošniausia Klaipėdos krašto bažnyčia – mūrinė **Šilutės** Martyno Liuterio ev. liuteronų bažnyčia su 50 m aukščio bokštu, kuriame laikrodys ir 3 varpai. Kampinis akmuo padėtas 1913 06 16 (statyba atnaujinta 1924 08 27), parapija įsteigta 1913 10 01. Po II pasaulinio karo parapija įregistruota 1948 08 27. Aptarnauja kun. Remigijus Šemeklis.

1876 11 11 Budrikuose (Naumiesčio vls., Raseinių aps.; augo Klebonuose) gimė **Martynas Bicka**, knygnešys, sakytojas.

Mirė 1959 01 06 Žemaičių Nauniestyje (Šilutės raj.).

1831 11 12 Papelkiuose (Labguvos aps.) nuo choleros mirė **Johanas Frydrichas Glogau** (Johann Friedrich **Glogau**), Maž. Lietuvos raštijos veikėjas, kunigas. Kun. K.V. G. Glogau (*1745 02 17 †1795 05 21) sūnus, kun. K. V. O. Glogau (*1805 11 14 †1875) tėvas. 1790 10 05 įmatrikuluotas Karaliaučiaus (nuo 1946 m. Kaliningrad) u-te. 1795 m. jį baigęs, 1795 03 20 ordinuotas kunigu ir paskirtas diakonu į Žabynus (1795–1799). Nuo 1800 01 25 buvo adjunktas, 1806–1819 m. – kunigas Gilijoje (Labguvos aps.). 1819 09 22 paskirtas Papelkių kunigu. Išleido knygelę apie M. Liuterio gyvenimą (1818 m., 1882 m.).

Gimė 1773 06 05 Žabynuose (Darkiemio aps.).

1936 11 12 Drukiuose (Priekulės vls., Klaipėdos aps.) mirė **Kristupas Puodžius**, sakytojas, Senojo surinkimo vadovas.

Gimė 1853 01 06 Pleškučiuose (Priekulės vls., Klaipėdos aps.).

2001 11 18 naujai pašventinta restauruota **Pagėgių** ev. liuteronų bažnyčia, kuri buvo pašventinta 1933 02 19, kuriai kampinis akmuo padėtas 1933 01 06. Po II pasaulinio karo parapija dar porą metų meldėsi bažnyčioje, kol 1948 06 30 pastatas buvo atimtas ir jame įrengtas grūdų sandėlis, vėliau kino teatras „Komjaunuolis“. 1989 11 27 naujai įregistruota parapija, o 1990 03 25 įvyko pirmosios pamaldos bažnyčioje (dar užmūrytais langais). 2016 07 17 bažnyčioje suskambo vargonai, kuriuos padovanojo Heidi ir Werner Kiupeliai iš Bad Iburga (Vokietija). Nuo 2016 02 15 aptarnauja kun. Gediminas Kleinas (anksčiau kun. Remigijus Šemeklis).

1886 11 20 Smeltėje (Klaipėda) gimė **Martynas Glažė**, visuomenės veikėjas, spaustuvininkas, žurnalistas, leidėjas, redagavo Klaipėdoje leistą laikraštį „Darželis“.

Mirė **1946 04 20** Regensburge (Vokietija).

1896 11 21 Angerburge (Unguroje, Gumbinės aps., dab. Vengoževas (Lenkija) gimė dr. **Valteris Didžys**, Tilžės Akto (1918 11 30) signataras, gydytojas, visuomenės veikėjas. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, pasirašė antrąjį Fuldos aktą (1947 01 15). Nuo 1949 m. gyveno Australijoje.

Mirė 1977 10 21 Melburne (Australija). Urnos su jo ir žmonos Liudvikos palaikais 2013 09 07 palaidotos Bitėnų-Rambyno kapinėse.

1966 11 21 Raseiniuose gimė **Ridas Jonas Tamulis**, 1992 02 14 įvestas diakono tarnystei Tauragėje, 1993 01 10 Šilutėje ordinuotas kunigu diakonu. 1992 08 22–2001 12 08 buvo LELB Jaunimo centro valdybos pirmininkas. Įvairiais laikotarpiais tarnavo Šilutės, Piktupėnų, Rukų, Žukų, Vilkyskių, Vyžių, Lauksargių, Raseinių, Pagėgių parapijose. 2009 09 27 Pagėgiuose įteiktas sidabrinis kryžius. Suspenduotas 2011 04 29 m.

Mirė 2013 07 06 Raseiniuose, kur ir palaidotas.

1981 11 21 Korschenbreuche (VFR) mirė **Vilhelmas Banžėrius** (Wilhelm **Banszerus**), kunigas, visuomenės veikėjas. 1929 m. baigė Klaipėdos Vytauto Didžiojo g-ją. Studijavo teologiją VDU ir Karaliaučiaus u-te, toliau mokėsi Greifswalde (Greifswald, Vokietija) ir Vienoje (Austrija). Baigus studijas Vienoje, teologijos kandidatas 1933 m. paskirtas kunigo padėjėju į Dovelius. 1937 06 20 Klaipėdos Šv. Jono bažnyčioje ordinuotas kunigu ir paskirtas į Pašyšių parapiją, kurios valdytoju jau dirbo nuo 1934 m. Čia V. Banžėrius kunigavo apie 10 metų. Dalyvavo lietuvių kultūrinėje veikloje, kasmet laikydavo pamaldas Joninių šventėje ant Rambyno kalno. Baigiantis II pasaul. karui, 1944 m. buvo paimtas į Vokietijos kariuomenę ir pasiūstas į Rytų frontą; pateko į SSRS kariuomenės nelaisvę. Paleistas kunigavo Saksų provincijoje Farslebene, Zietlize, Samswegene ir Merseberge, abejotina, kad 30 metų kunigavo Wolmirstedte, Magdeburgo apskr. (R. Vokietijoje) kaip rašoma kitame laikraštyje. 1974 m. išėjęs į pensiją išvyko į V. Vokietiją. Dalyvavo Evangelikų liuteronų bažnyčios lietuvių veikloje. 1968 m. lankėsi tėviškėje ir Pašyšiuose. Žmona Marta Palavykaitė (Maria Martha Pallawiks *1908 08 24 Suvernuose, Kintų vls. †1991 02 04 Koršėnbroiche). 1981 11 26 iš Martyno Liuterio namų vardo koplyčios palaidotas naujose Kleinnenbroicho kapinėse.

Gimė 1909 01 12 Voveriškiuose (Agluonėnų vls., Klaipėdos aps.).

Pagal **1636 11 23** fundaciją pastatyta **pirmoji Biržų ev. liuteronų bažnyčia**, kuri sudegė 1667 03 30.

1891 11 26 Tilžėje gimė **Endrius Borchertas**, žymus Klaipėdos krašto visuomenės veikėjas, tremtinys.

Mirė 1957 01 09 Karagandoje (Kazachstanas).

1871 11 14/26 Ožnugariuose (Batakių vls., Raseinių aps.) gimė **Petras Drignaitis (Drignaitis)**, lietuvių ev. liuteronų kunigas JAV. Tėvas Martynas Drignaitis (Mertins Drignat), 1868 02 18 (sen. st.) mirus žmonai Elzei Jurgaitikei, 40, 1868 08 23 vedė antrą kartą Evą Laužikę *1841 07 13 iš Liaudginų. P. Drignaitis, 1892 m. atvykęs į JAV, stropiai mokėsi vakarinėje m-loje. 1904 06 baigęs Konkordijos (Concordia) Springfielde (Springfield, Ill.) misionierių seminariją, 1904 12 04 Filadelfijoje lietuviškai! įšventintas kunigu. Įsteigė 1904 11 05 Filadelfijos (Philadelphia, Pensilvanijos v-ja) Šv. Jono ev. liut. par. (kun. M. Keturakaičio įsteigtos vokiškai-lietuviškos par. nebebuvo, visas turtas ir bažnyčia, pašv. 1899 03 05, atiteko (išpirko) vokiečiams), laikė pamaldas taip pat Skrantone (Scranton, Pennsylvania), Baltimorėje. 1910 m. persikėlęs į Nogataką, čia kunigavo iki mirties, aptarnavo lietuvius liuteronus New Haveno, Bridžporto (Bridgeport), Conn. bei Bostono (Mass.) par. 1907 02 06 vedė Matildą Lingertaitikę (Mathilda Lingertad), gimė dvi dukros Lydia ir Hulda. Dar seminarijoje atsirado votis ant veido, 1908 m. susirgo galvos vėžiu, buvo atliktos kelios brangios operacijos, neteko vienos akies (pamokslavo apsirišęs galvą). Aktyviai talkino įsteigiant Čikagos

Ziono lietuvių liuteronų parapiją (1910 12 04). 1906–1909 m. leido (talkino ir kun. H. S. Brustaitis) ir redagavo JAV lietuvių pirmąjį ev. liut. laikraštį „Tiesos draugas“. Jo spaustuvė buvo pirmoji lietuvių liuteronų spaustuvė Filadelfijoje. Išleido kn. „Reformacija arba Bažnyčios atitaisymas per Dr. M. Liuterį“ (1911 m., Voterberis (Waterbury)). Mirė nuo galvos vėžio 1913 06 15 4 val. po pietų, būdamas 40 (41 – A. Ž.) m. 7 mėn. 1 d. amž. Laidotuvėse 18 d. dalyvavo 9 kaimyniniai kunigai, sekmadieninės m-los mokiniai, parapijiečiai, parapijos choras. Iš Dievo žodžio kalbėjo keturi kunigai, iš jų kun. H. S. Brustaitis iš Filadelfijos lavonmišę skaitė lietuviškai.

Mirė **1913 06 15** Nogatake (Naugatuck, Connecticut, Konektikuto v-ja), palaidotas ten pat.

1936 11 27 Laukžemiuose (Trušelių vls., Klaipėdos aps.) gimė **Kurtas Moras** (Kurt Johann **Moors**), **1976 11 09** Konsistorijos paskirtas, o **1976 11 14** Šilutėje įvestas Klaipėdos diakonu, 1978 05 09 Tauragėje išventintas kunigu diakonu, o 1978 05 21 Klaipėdoje įvestas tarnauti šiai parapijai. 1979 m. baigė Rygos ev. liuteronų kunigų seminariją. Gyveno Karklininkuose (dab. Karklė), giedojo surinkimo chore (vad. sakytojas H. Kurmis), dirbo kolūkyje bitininku. Nuo 1973 m. Klaipėdos parapijos k-to narys (kasininkas), sakytojas, nuo 1980 m. gyveno Girkaliuose. Nuo 1983 m. aptarnavo 4 parapijas: Šilutės (kartu su kun. J. Oku), Būtingės, Klaipėdos, Švėkšnos. 1980 m. kartu su sūnumi Reinholdu slapta sukvieta Klaipėdos krašto jaunimą į pokario pirmąsias jaunimo stovyklas Kintuose ir Būtingėje (jose kalbėta apie dorovę, teologiją, M. Lietuvą). Kun. diak. K. Moras vadovavo *Biblijos studijų* būreliams. 1980 09 06–13 dalyvavo Taline Europos Bažnyčių, 1982 05 10–14 – Maskvoje tarptautinėje taikos konf-joje, 1983 11 05–17 – Martyno Liuterio gimimo jubiliejaus 500-ųjų metinių minėjime Eislėbene (Eisleben, Vokietija), 1986 05 12–15 – gen. Sinode Šverine (Schwerin, VDR). 1989 m. jo iniciatyva sutvarkytos Anaičių sen. kapinaitės. 1990 m. dalyvavo lietuvininkų bendrijos *Mažoji Lietuva* rengtose ekspedicijose į kun. J. Bretkūno gimtinę Bambalius (vok. Bambelin, netoli Frydlando, nuo 1946 rus. Pravdinsk), ten vadovavo pirmoms pokario pamaldoms, pasakė pamokslą. Su kitais organizavo Vydūno palaikų parvežimą iš Vokietijos į Lietuvą. Kun. K. Moro pastangomis 1990 m. Klaipėdoje, Šv. Jono bažnyčios buv. klebonijoje, įsteigta bažnyčia. Kun. diak. K. Moras 1991–93 buvo Klaipėdos vok. g-jos tikybos mokytojas. Dažnai įvardijamas ir kunigu, tačiau Konsistorija neturi tai patvirtinančio dokumento. 1983 08 28 ir 1990 07 28 išrinktas LELB Konsistorijos nariu (1976 06 20 – kandidatu). Vedė 1958 04. Žmona Lydija Kuodytė. Sūnus Reinholdas – kunigas ir dukra Rūta, 4 vaikaičiai.

Mirė 1993 04 17 Klaipėdoje mirė po insulto (palaidotas Anaičių kapinėse).

1666 11 28 Tilžėje mirė **Danielius Kleinas**, poetas, kalbininkas. Baigęs Karaliaučiaus universitetą, kunigavo Tilžėje. Išleido lotyniškai parašytą lietuvių kalbos gramatiką (1653 m.), vokišką jos kompendiumą (1654 m.), giesmyną „Naujos giesmių knygos“ (1666 m.) ir maldaknygę „Naujos... maldų knygelės“ (1666 m.), rankraščiu paliko vokiečių–lietuvių kalbų žodyną.

Gimė 1609 05 30 ten pat.

11 30 – Mažosios Lietuvos prisijungimo prie Didžiosios Lietuvos akto diena, kurią LR Seimas 1998 06 25 paskelbė atmintina diena.

1936 11 30 Klaipėdoje gimė **Vilius Algirdas Trumpjonas**, lietuvių išeivių bendruomenės, kultūros veikėjas, Mažosios Lietuvos kultūros paveldo puoselėtojas, buvęs Čikagos „Tėviškės“ parapijos tarybos pirmininkas. Rėmė KU Evangeliškosios teologijos centrą, talkino rengiant MLE (2000–2009), organizavo MLE išleidimą ir platinimą išeivijoje. Rėmė MLEŽ. **2006 06 07** apdovanotas LR ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžiumi.

Mirė 2012 03 05 Atlantoje (Džordžijos v-ja, JAV).

2021 m. gruodis

1986 12 01 Bremene (Vokietija) mirė **Fricas Šlenteris**, bažnyčios, visuomenės ir kultūros veikėjas, girininkas, spaudos bendradarbis. Po II pasaulinio karo gyveno Vokietijoje, aktyviai dalyvavo išeivijos liuteronų gyvenime, redagavo „*Svečią*“, „Evangelikų kelią“, „Sandorą“.

Gimė 1905 09 03 Šilgaliuose (Rukų vls., Tilžės aps.).

1841 12 02 Liutkuose (Šakūnų vls., Šilokarčiamos aps., dab. Kaliningrado sr.) gimė [patikslinta gimimo data ir vieta] **Erdmonas Švelnius** (Ertmons Szwellnus, Schwellnus), misionierius Šiaurės Transvalyje (Pietų Afrikos Respublika). 1872 05 10 atplaukė į Natalio uostą (dab. Durbanas) Indijos vandenyne. 1874 m. įkūrė ir per per nežinotą pastatė Tshakumos misijos stotį bavendų tautos žemės (vėliau dirbo ir kitur) sklype, kurį už 3000 markių teko išpirkti iš savininko europiečio (beveik visa žemė iš vietinių afrikiečių valdžios nusavinta), tad 1879 01 03 laiške sakytojui Kristupui Butkeraičiui iš Pašyšių prašė lietuvininkų paramos. Taip pat dėkoja už lietuvininkų jau dovanotą varpą. Išmoko bavendų ir sesotų kalbas. Žmona Dorotėja Manz (Johanne Marie Dorothee Manz; **1846 03 06** Flessau, Stendalo raj. Saksonijos-Anhalto žemėje, Vokietijoje–1904 08 21 Ha-Tshivhase). Gimė

2 dukros – Erdmutė Dorotėja (Erdmuthe Dorothea „Muti“ Schwellnus; 1884 02 (ar 12) 14 Tshakhuma, Transvaal–1963 10 02 Tshakhuma), ištekejo už misionieriaus Vernerio Liudviko Edgaro Gyzekės (Werner Ludwig Edgar Giesecke; 1897–1953) ir Marė Margarita (Maria Margaretha Schwellnus; 1887–1894) bei 5 sūnūs (Johanes †1882 02 16), iš kurių net 4 tapo misionieriais: Teodoras (George August Theodor Schwellnus; **1876 01 06** Tshakhuma, Vendaleland–**1926** m.), dr. Paulius (Paul Erdmann Schwellnus (1877–**1946**), veikė Botschabelo (ir kitur, Tansvaal), parašė darbų apie Afrikos kalbas, prisidėjo renkant pasaulinį garsų archyvą Berlyne, kuris įtrauktas į UNESCO paveldo sąrašą, buvo gabus vietinėms kalboms, išvertė Bibliją į bavidų kalbą, redagavo Bibliją sepėdi kalba, šiomis ir, atrodo, kitomis kalbomis parengė keletą tikybos ir kitų mokyklinių knygų, už nuopelnus jam Pretorijos universitetastas suteikė filosofijos garbės daktaro laipsnį, Jurgis (George Theophilus Friedrich Schwellnus; 1879 08 18 Tshakhuma, Vendaleland–**1946 11 13** Lydenburg, Oos TVL), Jonas (Johann (Hans) Wilhelm Carl (1883–1918), veikė R. Afrikoje). Dėl sveikatos apie 1895 m. Erdmonas grįžo į Maž. Lietuvą, kur laikė surinkimus, o nuo 1903 m. rugpjūčio toliau misionieriaivo, kol 1907 m. išėjo į pensiją.

Mirė 1910 05 06 Tshivhase (Šiauriniame Transvalyje, pas žentą) [patikslinta mirties vieta].

1876 12 03 Lėbartuose (Dovilų vls., Klaipėdos aps.) gimė **Erichas Šojus (Scheu)**, gydytojas, kraštotyrininkas, archeologas, dvarininko Hugo Šojaus vyriausias sūnus. Rūpinosi Klaipėdos krašto muziejaus steigimu, prisidėjo kuriant Klaipėdos muziejaus draugiją, buvo jos pirmininko Viliaus Gaigalaičio pavaduotojas.

Mirė 1929 07 28 Meroke (Norvegija), laive „Sierra Ventana“, kelionės po Norvegijos jūrą metu nuo plaučių uždegimo. Palaidotas 1929 08 11 Šilutės dvaro kapinėse.

1866 12 06 Smeltėje (dab. Klaipėda) gimė **Martynas Benjaminas Laužemis**, vertėjas, publicistas. Berlyne baigęs misionierių mokyklą, dirbo misijose R. Indijoje, JAV, nuo 1915 m. kunigas Saugose. Bendradarbiavo „Lietuviškoje ceitungoje“, „Keleivyje“, „Pagalboje“, išvertė didaktinės vokiečių literatūros, paskelbė str. apie Indijos kultūrą.

Mirė 1924 01 09 Saugose (Šilutės aps.).

1891 12 06 Poviluose (Kintų vls., Šilokarčemos aps.) gimė **Mikelis Ašmys**, publicistas, kultūros veikėjas. Studijavo teisę Hallės, Berlyno, Karaliaučiaus universitetuose, dalyvavo Klaipėdos krašto lietuvininkų kultūrinėje veikloje. Atskirais leidiniais ir periodikoje paskelbė darbų politikos, švietimo klausimais, parašė vokiečių–lietuvių kalbų žodynelį (1916 m.), lietuvių kalbos vadovėlį (1917 m.) ir kt.

Mirė 1918 12 01 Kantone (Šveicarija).

1796 12 07 Balėtuose (Darkiemio aps.) mirė **Povilas Šrederis (Paul Schroeder, Schröder)**, giesmių eiliuotojas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, kunigavo. Jo giesmių pateko į G. Ostermeyerio ir K. Milkaus giesmynus.

Gimė 1723 01 23 Mozūrijoje (dab. Lenkija).

1956 12 08 pasirodė **Lietuvos TSR evangelikų bažnyčios kalendorius 1957** metams (Pirmasis pokarinis **LEBK 1956** metams išspausdintas „Vaizdo“ spaustuvėje Vilniuje 1955 m. pab. Šie kalendoriai buvo leidžiami iki 1992 m, išskyrus 1961–1967 m.).

1886 12 11 Venckuose (Klaipėdos aps.) gimė **Martynas Reisgys (Reizgys)**, ūkininkas, aktyvus visuomenės veikėjas, Klaipėdos krašto direktorijos pirmininkas.

Mirė 1942 04 02 Mauthauseno koncentracijos stovykloje (Austrija).

1911 12 11 [patikslinta gimimo diena] Sugintuose (Naumiesčio vls., Raseinių aps.) gimė **Marija Irena Siliūtė-Malakūnienė**, mokytoja, poetė. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, nuo 1949 m. gyveno Australijoje, aktyviai dalyvavo išeivijos kultūros veikloje.

Mirė 2000 04 04 Viktorijoje (Australija).

1891 12 12 Virkytuose (Saugų vls., Šilokarčemos aps.) gimė mirė **Jonas Užpurvis**, pedagogas, istorikas, kalbininkas, Sibiro tremtinys (1949–1962). Parengė istorinių dokumentų rinkinį „Lietuvių tautos istorijos šaltiniai“ (2 d., 1938–1939 m.), „Vytauto raštai“ (rankraštis dingęs). Parašė studiją apie saugiškių tarmę „Trys kalbinės studijos“ (*Drei sprachwissenschaftliche Studien*, 1990 m.; liet. 2016 m.). Nuo 1967 m. gyveno Pulheime (VFR). 1999 m. išleista jo kūrybos rinktinė „Mano literatūrinis palikimas“ (sud. Regina Sinkevičienė).

Mirė 1992 09 12 Pulheime (Š. Reino-Vestfalijos žemė, Vokietija).

1806 12 13 Gilijoje (Labguvos aps.) mirė **Kristijonas Mykolas Piečys**, parengęs rankraščiu likusią maldaknygę ir giesmių rinkinį. Studijavo Karaliaučiaus universitete, mokytojavo, kunigavo.

Gimė 1730 09 26 Pilkalnyje.

1721 12 15 Barštyne gimė **Kristijonas Lovynas**, vertėjas, giesmių eiliuotojas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, mokytojavo, kunigavo. Išvertė religinės ir didaktinės literatūros

(„Evangeliškas malonės davadas...“, 1768 m.; „Pamokinimas apie užauginimą vaikų“, 1782 m.), sueiliavo giesmių, buvo parengęs jų rinkinį.

Mirė 1783 01 06 Joneikiškėje (Naujojoje) (Pakalnės aps.).

1821 12 17 Piktupėnuose (Tilžės aps.) mirė **Kristupas Danielius Hasenšteinas**, kunigas, lietuvių raštijos darbuotojas. Studijavo Karaliaučiaus universitete.

Gimė **1756 02 13** Nemerkiemyje (Gumbinės aps.).

1901 12 17 Striūpuose (Šakių vls.) gimė **Hermanas Jekelis (Jaekel)**, 1925 10 01 priimtas laisvuoju klausytoju į Lietuvos u-to (vėliau VDU) Evangelikų teologijos f-tą. 1929 12 11 baigęs teologijos studijas, H. Jekelis 1930 02 02 Tauragėje iššventintas kun. diakonu Batakiams konsistorijos prezidento prof. dr. Viliaus Gaigalaičio. Vokiečių sinodo 1933 06 30 buvo išrinktas vokiečių vicesenjoru. 1935 m. išlaikė paskutinį teologijos egzaminą. Kunigavo Batakiuose (1930 02 13 pirmasis krikštas–1932 12 25 paskutinis krikštas), Žvyriuose (paskirtas 1932 12 01, 1933–1937), tuo pačiu metu administravo Raseinių, Jurbarko (1935–1937), Sudargo parapijas, ir kunigavo Žemaičių Naumiestyje (1937 10 17–1941 02 14 paskutinė santuoka). 1939 06 25 iškilminga klebono kun. introdukcija Žem. Naumiestyje. 1941 m. kovo mėn. „repatrijavo“ į Vokietiją, 1943 11 04 buvo grįžęs į Lietuvą, tačiau vokiečių saugumo tarnybos reikalavimu per dvi dienas turėjo grįžti į Vokietiją.

Mirė 1980 01 08 Goettingene (VFR), palaidotas 12 d. Atzenhauseno, kur kunigavo 24 m., bažnytkaimio kapinėse. Liko žmona Ela Ciglyrė [Ella Ziegler], 3 sūnūs, duktė, žentas, marti ir 4 anūkai.

1641 12 19 Oberslebene (Vokietija) gimė **Mykolas Merlinas (Michael Mörlin)**, išleidęs lotynų kalba traktatą „Pagrindinis lietuvių kalbos principas“ („Principium primarium in lingua Lithvanica“), 1706 m.). Studijavo Karaliaučiaus universitete, mokytojavo, 1667 m. gyveno Kaune, kunigavo Gumbinėje (1672–1708).

Mirė 1708 02 21 Gumbinėje.

1731 12 19 Karaliaučiuje mirė **Henrikas Kristupas Vagneris (Wegner)**, Karaliaučiaus lietuvininkų kunigas, vertėjas, išvertė į lietuvių kalbą Prūsijos valdžios įsaką.

Gimė 1684 m. Prūsijoje.

1861 12 21 Piauliuose (Priekulės vls., Klaipėdos aps.) gimė **Jonas Padagas**, Mažosios Lietuvos bibliofilas, visuomenės veikėjas.

Mirė 1935 05 31 ten pat.

1861 12 21 Stulbeikyje (Tilžės aps.) gimė **Kristupas Voska**, spaudos darbuotojas. Organizavo Mažosios Lietuvos kultūrinę veiklą, redagavo „Naujas žinias“ ir kt. laikraščius, parengė kalendorių „Lietuviškos kalendros“ (1890 m.).

Mirė 1905 11 01 Tilžėje.

1891 12 21 Svistopolio dv. (Luokesos vls. Utenos aps.) gimė **Jonas Remeika**, pedagogas, istorikas, publicistas, „Aukuro“ draugijos valdybos narys, veikęs Jachtklube, mokytojų draugijoje. Rinko ir skelbė Klaipėdos krašto tautosaką. Nuo 1941 m. gyveno Vokietijoje, 1949–1953 m. buvo Noištato (Neustadt) latvių ir lietuvių draugijos pirmininkas.

Mirė 1974 m. Neustatte (Vokietija).

1996 12 23 pašventintas **Sudargo** ev. liuteronų naujosios bažnyčios kertinis akmuo (iš Vokietijos Visbek miesto gauta demontuota medinė bažnyčia), kurios statyba pradėta 1996 07 08, o 1997 08 17 pašventinta Sudargo ev. liuteronų Emauso bažnyčia. Pokariu pamaldos vykdavo buvusioje klebonijoje. 1842 m. pradėta statyti medinė bažnyčia, 1843 11 pradėtos vesti metrikų knygos, 1912 m. padėtas kertinis naujos mūrinės bažnyčios akmuo, 1914 m. sumūrytas bokštas, 1916 10 22 bažnyčia pašventinta, 1944 m. susprogdinta. Aptarnauja kun. Virginijus Kelertas.

1996 12 25 Tauragėje įvestas diakono tarnystei Novosaratovkos (šalia Sankt Peterburgo) liuteronų seminarijos bakalauras, mokytojas istorikas (baigė VPU) **Edikas Šulcas** (g. 1967 05 22 Tauragėje), 1999 10 03 Skaudvilėje iššventintas kunigu Skaudvilės parapijai. Aptarnauja Lauksargius (nuo 2000 08 13), Skaudvilę, Žukus ir Piktupėnus.

1881 12 26 Gumbinėje mirė **Karolis Fridrichas Augustas Heinricis**, mokytojas, kunigas, raštijos darbuotojas, 1850 m. išrinktas į Prūsijos seimą.

Gimė 1812 08 18 Barčiuose (Visbarynų vls., Pilkalnio aps.).

1926 12 30 Antšvenčiuose (Smalininkų vls., Pagėgių aps.) gimė **Lidija Meškaitytė**, žymiausia Klaipėdos krašto savamokslė tapytoja; ypač vertingos jos peizažinės miniatiūros.

Mirė 1993 07 31 Smalininkuose (Jurbarko raj.).

1951 12 30 Okeryje prie Goslaro (Žemutinė Saksonija, Vokietija) mirė **Kristupas Kairys**, ilgametis Mažosios Lietuvos mokytojas, Lietuvių literatūros draugijos Tilžėje narys. Per I Pasaulinį karą būdamas krašto tarėjas Bažnyčios ir mokyklų reikalams prie Vokietijos karinės vadovybės

Lietuvai, 1918 m. parengė du memorandumus lietuvių kalbos klausimu. Nuo 1934 m. gyveno Berlyne, dėstė Goethės pedagoginiame institute.

Gimė **1876 04 23** Versmininkėliuose (Liepgalių vls., Pilkalnio aps.).

1951 12 31 tremtyje Michailovkos lageryje (Krasnojarsko kr., Rusija) mirė **Erikas Leijeris**, kunigas, karo meto bei pirmasis pokario Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios senjoras ir konsistorijos pirmininkas (šias pareigas sujungė 1941 m., okupacijos sąlygomis, iš Lietuvos pasitraukus daugumai kunigų ir geriausiai išsimokslinusių parapijiečių), Sibiro kankinys. 1929 12 11 Kaune baigė Lietuvos universiteto Evangelikų teologijos fakultetą. Ordinuotas 1929 06 09 Žeimelio ev. liuteronų bažnyčioje, šioje parapijoje ir gyveno iki suėmimo (1949 12 30). Aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje, apdovanotas DLK Gedimino IV laipsnio ordinu, Šaulių žvaigžde. Pokariu atkakliai priešinosi sovietinės valdžios užmačioms uždaryti ir nusavinti bažnyčias. 1950 m. nuteistas ir ištremtas į Krasnojarsko kraštą. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, E. Leijerio alėjos vardu pavadinta gatvė šalia Žeimelio ev. liuteronų bažnyčios, miestelio ev. liuteronų kapinėse atidengtas kenotafas (kunigo palaidojimo vieta nežinoma). 2016 07 02 vyskupas Mindaugas Sabutis ir kunigas Juozas Mišeikis klebonijos parkelyje, kuriam suteiktas Eriko Leijerio vardas, pasodino jubiliatų E. Leijerio ir buv. bažnyčios vargoninko, kompozitoriaus Juliaus Juzeliūno (1916–2001) garbei ąžuoliukus.

Gimė **1906 01 18** Biržuose.

*Parengė **Birutė Žemaitaitytė**,*

Algirdas Mikas Žemaitaitis

Vilnius

2021 01 04